

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Vzdělávání nadaných žáků

Education of gifted pupils

Vypracoval: Lucie Hovorková
Vedoucí práce: Mgr. Renata Jandová

České Budějovice 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vzdělávání nadaných žáků vypracovala samostatně pouze za pomoci odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 19. 6. 2015

.....
Lucie Hovorková

Tímto bych ráda poděkovala mé vedoucí diplomové práce Mgr. Renatě Jandové za spolupráci, ochotu a cenné rady, které mi poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat všem ředitelům a pedagogům, kteří se výzkumu zúčastnili a pomohli mi tak získat potřebná data k vypracování této práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou vzdělávání dětí s nadáním na běžných základních školách. Teoretická část se věnuje vysvětlení pojmů schopnost, talent, nadání a dále jeho druhům, modelům a charakteristikám nadaného dítěte. Kromě toho je také zaměřena na vyučovací metody a formy vzdělávání nejen v České republice, ale i v zahraničí. Na závěr uvádí instituce zabývající se dětmi s mimořádným nadáním.

Praktická část je zaměřena na výzkum. Jeho hlavním účelem bylo získat informace o vzdělávání a práci s nadanými žáky na základních školách z pohledu učitelů. Ke zjištění bylo zvoleno dotazníkové šetření, které proběhlo na 31 základních školách. Výsledky z tohoto šetření jsou popsány v práci.

Klíčová slova: nadání, vzdělávání, talent, dotazníkové šetření, učitelé

Abstract

This diploma thesis deals with the education of gifted scholars in primary schools. The theoretical part explains the terms like ability, talent, gift and its kinds, models and characteristics of a gifted pupils. Additionally, it is also focused on methods of teaching and forms of education in the Czech Republic and also abroad. Finally names institutions dealing with gifted children.

The practical part is focused on the survey. The main purpose of it was to get information about education and work with gifted scholars in primary schools from the perspective of teachers. To find these data was chosen questionnaire survey. This was done on 31 primary schools. The results of this survey are described in the thesis.

Keywords: gift, education, talent, questionnaire survey, teachers

Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Historické linie	9
1.1 Patologická linie	9
1.2 Biologická linie	10
1.3 Psychoanalytická linie	12
1.4 Environmentální linie	13
1.5 Zájem o nadané děti ve 20. století	14
2. Vymezení pojmů schopnosti, talent a nadání	16
2.1 Schopnosti	16
2.2 Talent	17
2.3 Nadání	18
2.3.1 Stupně a druhy nadání	19
2.3.2 Teoretické modely nadání	20
2.3.3 Charakteristiky a projevy nadaných dětí	28
3. Vzdělávání a práce s nadanými žáky	32
3.1 Příklady metod a pomůcek	38
3.1.1 Metody	38
3.1.2 Pomůcky	41
3.2 Vzdělávání nadaných dětí v zahraničí	44
3.2.1 Slovensko	44
3.2.2 Finsko	44
3.2.3 Rakousko	45
3.2.4 Nizozemí	46
3.3 Instituce zabývající se nadanými dětmi	46
II. PRAKTICKÁ ČÁST	49
4. Vlastní výzkum	49
4.1 Cíl výzkumu	49
4.2 Předpoklady výzkumu	49
4.3 Charakteristika výzkumu	50

4.4 Použité metody.....	51
4.4.1 Dotazníková metoda.....	51
4.5 Předvýzkum.....	52
4.6 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	52
4.7 Shrnutí.....	68
Závěr	70
Bibliografie	71
Přílohy	75

Úvod

Téma mé diplomové práce jsem si zvolila na základě pedagogické asistentké praxe, kterou jsem absolvovala a kde jsem se poprvé s nadanými dětmi setkala. Čas strávený v této třídě mě naplnil mnoha poznatky a posunul mě vpřed v uvažování o této problematice. Když přede mnou později stálo rozhodnutí o výběru tématu práce, měla jsem hned jasno.

Cílem mé diplomové práce je více se zaměřit na oblast vzdělávání a práce s nadanými žáky na základních školách a zároveň zjistit, jak se s touto problematikou vyrovnávají učitelé, kteří mají takové dítě ve své třídě.

Práce je rozdělena na dvě části a to teoretickou a praktickou. Teoretická část je dále členěna do třech hlavních kapitol, kde objasňuji nadání v několika historických liniích zastoupených řadou významných autorů a myslitelů té doby. V následující kapitole se snažím vymezit důležité pojmy, jako jsou schopnosti, talent a nakonec i samotné nadání. Zaměřuji se též na charakteristiky a projevy těchto dětí týkající se především osobnostního, učebního, ale také sociálního rázu. Třetí a poslední kapitola v teoretické části se věnuje vzdělávání a práci s nadanými žáky jak na našich, tak i zahraničních školách. Uvádím zde možné přístupy a způsoby výuky, dále metody a pomůcky, které je možné při výuce nadaného dítěte využít. Závěr kapitoly pak podává přehled institucí zabývajících se dětmi s nadáním.

Praktická část práce popisuje můj vlastní výzkum. Snahou je získat informace, které mi naskytnou pohled na podporu a vzdělání dětí s nadáním na různě organizovaných základních školách a zda školy vytvářejí vhodné podmínky pro jejich rozvoj. Pro tento účel jsem zvolila dotazníkové šetření zjišťující přístupy, názory a zkušenosti pedagogů 1. stupně základní školy. Výsledky výzkumu prezentuji podrobněji v praktické části a ve shrnutí ověřuji své předpoklady. V úplném závěru práce jsou doplněny přílohy obsahující úlohy, které je možné ve výuce použít.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Historické linie

Člověk se v minulosti setkával s různými tělesnými, psychickými a sociálními rozdíly mezi lidmi a těchto rozdílů si všímali i při vykonávání stejné činnosti, ovšem různými lidmi. Pravdou bylo, že jeden byl schopen danou činnost vykonat rychleji a mnohem lépe než ten druhý. To vzbuzovalo všímavost lidí po staletí a pokládali to za „dar boží“.

Později se pojmem „vysoké nadání“ začalo zabývat mnoho filozofů, lékařů, pedagogů, psychologů a dalších odborníků. Z počátku se antická filozofie zaměřovala hlavně na objekty fyzického světa a přírody, až po delší době se začala zkoumat problematika vědomí a zkoumání mysli.

1.1 Patologická linie

O objasnění pojmu „nadání“ se pokusili už starověcí Řekové, kteří zastávali ten názor, že vlastnosti jedinců jsou odvislé od tělesných charakteristik. Řada myslitelů minulosti uvažovala o vztahu mezi genialitou a psychickou nebo somatickou chorobností. (*Hříbková, 2009, s. 17*) Jedním z filozofů propojujících genialitu s duševní chorobou, byl Platón.

Autorem patologické teorie geniality byl rovněž v 19. století psychiatr C. Lombroso. Ten začal šířit myšlenku o vzájemném působení geniality a duševní choroby. Jeho teorie vycházela z názoru o existenci proporcí mezi duševním a fyzickým onemocněním. Výsledkem těchto proporcí byla buď degenerace, nebo následek nějakých životních událostí. Lombroso tedy došel k takovému závěru, že vznik geniality je podmíněn patologickým procesem a zbavuje se tak možnosti existence zdravého génia.

E. Kretschmer (1929) byl dalším, koho zajímal vztah geniality a tělesného stavu. Zkoumal konstituci u skupiny vynikajících jedinců z oblasti vědy, umění i politiky a rozčlenil je do dvou skupin na pykniky a asteniky. Následně u těchto skupin hledal duševní choroby (zejména maniodepresivní a schizofrenní psychózu). Díky jeho zkoumání zjistil převahu pykníků (68 %) u lékařů a přírodovědců oproti astenikům (9 %) a u skupiny

právníků a filozofů byla přítomnost těchto tělesných konstitucí v opačném poměru – 59 % asteniků a 15 % pykniků. (Hříbková, 2009, s. 18)

1.2 Biologická linie

Už starověcí a středověcí myslitelé pokládali vynikající činnosti za projev neobyčejných duševních schopností a jejich příčinu hledali ve zvláštностech organismu těchto osob. Toto biologické znázornění najdeme u španělského myslitele J. Huarta, který se ve své knize věnuje vztahům mezi lidskými schopnostmi a různými činnostmi. Došel k závěru, že důvodem, proč jedinec dokáže vytvořit výjimečné dílo, je vrozená schopnost nazývaná „ingenium“ a spojoval ji s neobvyklou stavbou mozku daných jedinců.

Během 19. století došlo k rychlému rozkvětu lékařství, biologie a přírodních věd, což směřovalo k připisování rozdílů v duševních výkonech biologickým činitelům. Úvahy, které v této době vznikaly o nadání, vycházely z názorů o výlučné biologické determinaci schopností, talentu a geniality. Středem zájmu byli hlavně dospělí jedinci, zatímco velikáni společně s tvůrci mimořádných hodnot byli častokrát označováni jako géniové. Pro děti s vynikajícími schopnostmi pak používali pojmenování „zázračné dítě“.

Pro 19. století je v problematice nadání typické, že:

- zájem je soustředěn především na dospělé geniální jedince,
- tito jedinci jsou idealizováni a zbožňováni, což vedlo ke vzniku romantického kultu géníů,
- příčiny mimořádné tvorby jsou spatřovány v biologických faktorech (někdy přímo v patologii),
- preferován je pojem génius před pojmy nadání a talent.

(Hříbková, 2009, s. 19)

Anglický vědec Francis Galton byl pokládán za zakladatele novodobé biologické koncepce geniality a nadání. Domníval se, že díky třem schopnostem, mezi které řadil intelekt, nadšení a energii k práci, mohli být nadaní jedinci odlišeni od zbytku populace.

V roce 1869 napsal Galton knihu a v té říká:

„Přirozenou schopností myslím ty kvality intelektu a dispozic, které nutí člověka vykazovat činnost na úrovni, jež vede k vytvoření dobré pověsti. Nemyslím při tom schopnost bez nadšení, ani nadšení bez schopnosti a dokonce ani ne kombinaci obou, bez odpovídající energie k práci. Mám na mysli schopnost, která když bude ponechána sama sobě, bude hnána vrozenou silou, stoupat cestou vedoucí k výjimečnosti a bude mít sílu dosáhnout vrcholu.“ (Hollingworth, 1942, s. 5)

(<http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-historie-studia-nadani>)

Americký psycholog A. R. Jensen, jenž se stavěl proti snaze vypracovat nové výukové metody, zkoumal intelektovou úroveň černochoů a bělochů žijících v USA a nalezené rozdíly v IQ odůvodnil odlišným genetickým základem. Poukázal rovněž na fakt, že pokud se zaměříme na výzkum individuálních rozdílů v rychlosti přenosu informací v nervech, mohou být tyto rozdíly v inteligenci patrnější. Naopak v otázce zkoumání individuálních rozdílů na biologické úrovni zdůrazňoval oproti A. Jensenovi názor, že místo rychlosti přenosu informace je příhodnější se zaměřit na výzkum přesnosti tohoto přenosu H. J. Eysenck. Ten se ovšem postavil na stranu A. Jensena a podpořil jeho tvrzení, podle něhož není možné IQ zvýšit dobře míněnými sociálními programy, protože je široce geneticky determinováno. (Hříbková, 2009, s. 20) Na základě Eysenckova tvrzení je 80 % lidské inteligence vrozeno a jen ve 20 % může mít vliv prostředí.

V průběhu několika posledních let lze registrovat snahu o vytvoření oboru psychobiologie, který by měl směřovat k syntéze biologie a psychologie. Michel a Mooreová uvádí, že ač došlo k velkému pokroku rozvoje neurověd, genetiky a dalších biologických disciplín zabývajících se též lidskou inteligencí, výsledky biologických disciplín pomáhají zejména k popisu mimořádného nadání.

Je třeba také upozornit na korelační přístup typický pro biologické výzkumy a pomocí těchto výzkumů se zjišťuje souvislost mezi IQ a vybraným biologickým korelátem. Výsledky těchto výzkumů však musí být vykládány velmi opatrně.

1.3 Psychoanalytická linie

V psychoanalytické linii jsou při objasňování mimořádných výkonů a tvořivé produkce vyzdvíženy motivační faktory. V předešlých liniích autoři zkoumali nadání ve smyslu vrozených dispozic, kdežto u této linie nikoli. V tom je mezi nimi rozdíl, jelikož autoři této linie se zabývali otázkou „jak a proč“ může dojít k tomu, že někteří jedinci mají mimořádnou tvořivou produkci a aktivitu. K objasnění této produkce se u zakladatelů psychoanalytického hnutí používá obranných mechanismů sublimace a kompenzace. (Hříbková, 2009, s. 24)

Sigmund Freud vysvětluje sublimaci jako obranný mechanismus napomáhající k ochraně Ega před trápením a úzkostí vyvolanou konfliktními nároky Id a Superega. Podle Freuda je sublimovaný cíl nejvýraznější v tvořivých a mimořádných výtvorech, ale méně zřetelný v lidských vztazích. Jako příklad sublimace zmiňuje tvorbu Michelangela a dílo Leonarda da Vinci.

Podle českého psychoanalytika B. Brouka mohou lidé žít život třemi způsoby a veškerá tvůrčí činnost, úsilí a potřeba pracovat je výsledkem pudových přání, která jsou v tvůrčí činnosti sublimovaně uspokojována. Důsledkem jejich přímého uspokojování by totiž bylo antisociální chování. A protože právě tvořivost nejlépe vyhovuje těmto přáním, je tvorba ochranou proti vzniku duševní choroby.

Pojem sublimace je též úzce spojen s pudovou motivací tvořivé činnosti a pojem kompenzace je dále užíván v souvislosti se zvýšeným úsilím, což vyústí v tvořivou činnost. Ta se pak utváří na základě uvědomění si vrozených či získaných somatických či psychických nedostatků. Na rozdíl od S. Freuda, A. Adler zdůrazňuje, že tvořivost a mimořádnou produkci motivuje vědomá myšlenka a chápe ji jako důsledek zvládnutí vlastního deficitu, který se může vztahovat k oblasti fyzické i psychické. (Hříbková, 2009, s. 26)

Spousta autorů se v průběhu 20. století věnovala problematice tvořivosti a i v pozdější době nacházíme její objasnění prostřednictvím obranného mechanismu. Jedním z autorů, vysvětlující tvořivost tímto způsobem, je Ernst Kris pokládající regresi za primární obranný mechanismus, jenž lze nejlépe použít na případy mimořádné produkce a tvorby.

Psychoanalytická linie se však dočkala také kritiky. A. Anastasiová například kritizovala tvrzení o rozhodující úloze nevědomých procesů při tvorbě a u nás pak

i J. Hlavsa opomíjení životní zkušenosti, která tvorbu významně ovlivňuje. (Hříbková, 2009, s. 27) Někteří psychoanalytici začali později za hlavní důsledek rozvoje tvořivosti považovat způsob výchovného působení na dítě a rozvoj volných vlastností.

1.4 Environmentální linie

V této linii můžeme nalézt široké množství názorů od mnoha filozofů, pedagogů, sociologů a psychologů zaměřujících se na témata týkající se rozvoje schopností, nadání a osobnosti. Avšak i v jednom oboru, např. psychologii, mohou v rámci této linie existovat jiné způsoby uvažování (např. behaviorismus a kulturní psychologie).

Už starověcí filozofové obsáhli své pedagogické názory a myšlenky, jak podpořit rozvoj schopnosti a osobnosti ve svých dílech. Školy založené v tomto období, mezi něž patřily např. Isokratova škola, zaměřena především na rétoriku, Aristotelovo Lyceum se specializací na přírodní vědy a Platónova Akademie orientovaná na matematiku, metafyziku a politiku.

Aristotelovo dílo nazvané „Politika“ pojednává o realizaci výuky pro všechny občany a zamýšlí se zde nad tím, zda by mělo být vzdělání zaměřeno pouze na výuku užitečných a praktických věcí pro život nebo jestli má raději tíhnout spíše k vysoké vědě a ctnosti. Aristoteles byl odpůrcem extrémní jednostrannosti, ale zároveň též odmítal nepřilíš velké využívání schopností žáků. Pro autory 20. století se stal významným filozofem, na jehož ideu navazovali L. S. Hollingworthová a A. J. Tannenbaum a rozpracovali je na dnešní podmínky.

Platón ve svém díle „Ústava“ zase poukazuje na oblasti, ve kterých je podle něj důležité vychovávat střední vrstvu společnosti – tzv. strážce. Jednalo se hlavně o oblasti filozofie, múzické a gymnastické výchovy, jelikož právě v těchto oblastech jsou dodnes označovány základní druhy nadání (pro vědu, umění a sport).

Isokrates naopak pokládal za velmi důležitý faktor rozvoje žáků praktická cvičení a ač sám nedokázal před publikem řečnit, byl schopen i tak vychovat výborné řečníky. Jeho způsoby vzdělávání a výchovy se staly inspirací pro jiné speciální oblasti.

Názory myslitelů starověku na výchovu se staly základem, na němž v novověku stavěla myšlenky spousta dalších autorů. Snaha o rozpracování představ o vzdělávání člověka, podporování rozvoje jeho schopností a nadání bylo přerušeno scholastikou ve středověku. S nástupem renesance a humanismu se ale opět probudil zájem filozofů

o kreativní chování. (Hříbková, 2009, s. 29) J. A. Komenský ve svém díle projevuje zájem o vyučování a vzdělávání. Předpokládal, že každý jedinec má v sobě určitou míru nadání a jen s výběrem té správné metody je možné dítě něčemu naučit.

Mínění některých behavioristů ovlivnilo úvahy o tom, že sociální prostředí a výchova rozhodují o formování schopností a talentu. To dokládá i známé tvrzení J. B. Watsona: „Dejte mi tucet zdravých, dobře vzdělavatelných dětí a zvláštní prostředí, v kterém je budu vychovávat a zaručuji, že každé náhodně vybrané dítě vychovám ve specialistu v některém oboru; lékaře, soudce, umělce, obchodníka nebo žebráka a zloděje bez ohledu na jeho nadání, sklony, schopnosti, vlohy a rasu jeho předků.“ (Hříbková, 2009, s. 30)

Na počátku 20. století se obzvláště chicagští psychologové zastávali názoru, že právě prostředí má rozhodující úlohu při vzniku talentu. V této době se k výchově a vzdělávání dětí začali vyslovovat i členové psychoanalytické linie. A. Adler, představitel tohoto hnutí, uvádí, že u nadaných dětí dochází k problematickému formování prototypu, a to později vede k jejich špatnému životnímu stylu. Nadané děti charakterizuje jako: „vnímavé, ctižádostivé a spolužáky zpravidla nepřiliš oblíbené. Děti zřejmě okamžitě vycítí, zda je někdo z nich sociálně přizpůsobený, anebo není.“ (Hříbková, 2009, s. 31) Hlavní problém tedy vidí v sociálních vztazích, a proto řešení nachází především v dobré výchově a podporování dítěte, nikoli ve velkém očekávání ve výkonech ze strany vychovatelů.

Otázkám rozvoje schopností a nadání se také věnovala marxistická psychologie spatřující východisko v dělbě práce a zaměření činnosti, která pak směřovala ke specializaci lidských schopností. „Zda jedinec jako Raffael rozvine své nadání, závisí zcela na poptávce, která zase závisí na dělbě práce a z ní plynoucím stavu lidské vzdělanosti.“ (Hříbková, 2009, s. 32)

1.5 Zájem o nadané děti ve 20. století

Přelomem 19. a 20. století se viditelný zájem autorů přesunul z dospělých jedinců na děti. Důvod, proč tomu tak bylo, uvedli G. F. Michel a C. L. Mooreová (1999) a přisuzovali to rozvoji srovnávací a vývojové psychologie. Ty byly z velké části ovlivněny učením Ch. Darwina. Díky uznání evoluční spojitosti mezi člověkem a ostatními

živočichy se změnil pohled na tradiční objekt psychologie – dospělého jedince, a tak Darwin upřel pozornost psychologie jak na děti, tak na zvířata. To znamenalo, že hlavním objektem zájmu se stalo nadané dítě, nikoli dospělý jedinec, jak tomu bylo obzvláště v 19. století.

Pojem génius začal W. Lange-Eichbaum (1931) chápat sociologicky a kladl důraz na to jak, a co společnost považuje za mimořádné výkony. Dále pak pozornost nadaným dětem a jejich podpora vznikli podle J. C. Gowana (1977) díky jedné z reakcí na převažující behaviorismus v psychologii té doby v zámoří.

R. J. Sternberg zmiňuje tři tradice, které existovaly a existují v americkém školství a napomohly k rozšíření zájmu o nadané děti. Jsou to tradice jeffersonovská (podle T. Jeffersona), jacksonovská (podle A. Jacksona) a hamiltonovská (podle A. Hamiltona). První z nich je tradice jeffersonovská. R. J. Sternberg uvádí, že této linii nebyla v americkém školství věnována správná pozornost. „Z tohoto úhlu pohledu není cílem vzdělávání vychovávat a podporovat elitu, ale dát dětem příležitosti, aby mohly plně využít své nadání.“ (Hříbková, 2009, s. 35) Pro druhou, tedy jacksonovskou tradici je typické přesvědčení o rovnosti schopností lidí, což mělo ve školství za následek prosazování tzv. „totální inkluze“. Poslední z těchto linií pojednává o potřebě lidí podvolit se vládě elit (lidem s vysokým IQ), jelikož nejsou schopni sebeřízení. Tato elita se tedy musí ujmout zodpovědnosti za ovládání ostatních lidí nedisponujících takovým IQ. „To znamená, že intelektově slabší jedinci potřebují paternalistickou nadvládu, která jim zabezpečí spokojený a dobře organizovaný život v oddělených enklávách.“ (Hříbková, 2009, s. 34, 35)

Dále bych chtěla zmínit nejdůležitější historickou událost, která obzvláště v USA měla velký vliv na školství, a bylo to v roce 1957 vypuštění sovětského Sputniku do vesmíru. Díky této události se v USA začala pozornost upírat zejména na problematiku výchovy a vzdělávání nadaných dětí.

Spousta autorů pokládá L. M. Termana za zakladatele hnutí „na podporu nadaných dětí“. Naopak další autoři, jako M. C. Pritchard (1951) a L. K. Silvermanová (1992) se zase soustředí na přínos Lety Stetter Hollingworthové. Domnívají se, že L. M. Terman se začal tomuto tématu věnovat jako první na západním pobřeží USA. Zajímal ho hlavně popis nadání a nebyl rozhodně zastáncem toho názoru, že vliv prostředí nebo výrazné změny ve výchově, mají vliv na rozvoj nebo útlum nadání. L. S. Hollingworthová naproti tomu v té samé době jako L. M. Terman pracovala na východním pobřeží USA. Její práce se však ubírala jiným směrem a zaměřovala se na způsob, jak vzdělávat děti s výjimečnými

schopnostmi. Poukazovala také na nezbytnost používat více kritérií při hledání nadaných žáků a neopírat se pouze o individuální test inteligence.

K důležitým pedagogům u nás na počátku 20. století bychom mohli zařadit F. Čádu, C. Stejskala, M. Rostrohara, S. Vránu, V. Příhodu a další, kteří projevovali zájem o nadané žáky. F. J. Mönks a E. J. Mason (1993) považují za dosud nedoceněný např. přínos myšlenek M. Montessori pro problematiku rozvíjení nadání a edukaci nadaných, i když ona sama se zabývala spíše otázkami vzdělávání retardovaných a extrémně chudých dětí. Cíle její pedagogiky jsou podle autorů i cíli pedagogiky nadaných. (Hříbková, 2009, s. 37)

Až ve druhé polovině 20. století se téma edukace nadaných stalo aktuálním v Evropě. I zde se ve školství používaly inteligenční testy, ale nemělo to takové následky jako u testovaných jedinců v USA. V Evropě byli vyhledáváni a podporováni zejména „neintelektivní“ talenti (v oblasti sportu a umění). V roce 1988 došlo v Evropě ke zvýšení zájmu o výzkum i praktické aktivity týkající se tématu nadání a nadaných v rámci založení kontinentální společnosti pro problematiku nadání (European Council for High Ability – ECHA).

Během 20. století byla pozornost upřena nejen na jeho „nositele“, ale i na poznání samotného fenoménu nadání.

2. Vymezení pojmů schopnosti, talent a nadání

2.1 Schopnosti

Pojem „schopnost“ je mnohdy používán v různých oblastech praxe. Pedagogové častokrát o žákovi, jehož charakterizují, říkají, že má „velké matematické schopnosti.“ O dítěti, které zase má být přijato do hudební školy, tvrdí, že má „dobré hudební schopnosti“. Dle *Stručného psychologického slovníku* (1987) jsou schopnosti definovány jako individuálně - psychologické vlastnosti osobnosti, které jsou podmínkou pro úspěšné vykonávání určité produktivní činnosti. (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 12) Pojem schopnost úzce souvisí s dalšími psychologickými pojmy zahrnující vlohy, talent, nadání, dovednost a tvořivost. A právě proto se mnoho odborníků domnívá, že schopnosti se vytvářejí pomocí vloh, s kterými se člověk rodí. Schopnosti tedy nejsou vrozené, ale jsou to vlastnosti rozvinuté na základě vrozených vloh. Ty se rozvíjí během vývoje člověka a záleží na tom,

jakým způsobem učení, včetně výchovy a vyučování probíhá. Podle toho, jak moc se schopnosti rozvíjí, pak můžeme hovořit o pojmech talent a genialita.

Američtí odborníci DeHaan a Havighurst vymezili druhy nadání tak, jak spadají do následujících kategorií. První z nich jsou **intelektové schopnosti** týkající se školní úspěšnosti. Patří sem paměťové, početní, verbální a prostorové schopnosti. Spojením těchto schopností se pak vymezují další druhy nadání, jako např. v umění nebo vůdcovství. Následující kategorii, kterou bych ráda zmínila je **kreativní myšlení**. Jejím obsahem je zejména schopnost vytvářet myšlenky nebo produkty, pružnost myšlení, schopnost rozeznat problém a také schopnost využít nové objekty a materiály. Následující, tedy třetí kategorií, jsou **vědecké schopnosti**. Pracují s čísly, algebraickými symboly, umožňují aritmeticky přemýšlet, kromě toho také vzbuzují zvědavost a zájem o přírodu a schopnosti k využití vědeckých metod. **Vůdcovství** v sobě nese především řídicí, tedy manažerské schopnosti. Ty umožňují pomáhat člověku k dosažení stanovených cílů a zlepšovat vztahy mezi nimi. Poslední kategorie nazvaná **zručné schopnosti** úzce souvisí s talentem v umění, vědě a strojírenství. Základem úspěchu v této oblasti je schopnost manipulace, všímání si vizuálních vzorů, detailů, podobností a na závěr také prostorové představivosti.

2.2 Talent

Byly doby, kdy se na talenty měřilo. Talent jako jednotka hmotnosti představoval ve starém Řecku něco víc než 26 kilogramů. Později, už jako peněžní jednotka používaná také v Egyptě, Palestině a Babylónii, reprezentoval hodnotu odpovídající ceně příslušného množství stříbra, tedy jistě ne hodnotu malou. Děлил se na šedesát „mín“ po stu „drachmách“. (Dočkal, 2005, s. 7)

V současné době však slovo talent získalo zcela jiný význam, ačkoli také znázorňuje určitou hodnotu, a to ne ledajakou.

Spousta lidí považuje pojmy „nadání“ a „talent“ za synonyma. Existují odborníci, kteří se pokoušeli mezi nimi najít rozdíl. Někteří autoři se domnívají, že nadání souvisí s intelektovými činnostmi (matematika, jazyky, atd.), talent zase na druhou stranu s neintelektovými činnostmi (sport, umění, apod.). V 70. letech se našli psychologové jako například Miloslav Kodým (1978), jenž nadání spojoval spíše s dědičnými předpoklady, zatímco pojmem talent vyznačoval již jeho rozvinutou, prostředím a edukací ovlivněnou podobu. Franz J. Mönks ve své publikaci naopak zmiňuje pedagogy spatřující nadání ve

více oblastech (jako jazyky, matematika a přírodopis) a talent jen v jedné oblasti (např. v matematice). Další se pak opírají o výsledky testů inteligence. To znamená, že za nadané považují ty, kteří patří k 10 % jedinců s nejvyšším IQ. Ti, u nichž se ale projeví nižší nadprůměrné hodnoty IQ, jsou talentovaní.

2.3 Nadání

Vymezení pojmu „nadání“ není tak snadné, jak by se mnohým mohlo zdát. Existuje mnoho takových definic, ale ta správná, kdo vlastně nadané dítě je, v podstatě neexistuje. Nadání je bráno jako dar dovolující člověku podávat takové výkony, které jsou vysoko nad ostatními a umožňují jedinci vyniknout bez velkého úsilí. Často tento pojem lidé spojují s uměním, sportem a s rozumovým nadáním.

Naopak řadě učitelů se vybaví dítě jako předškolák s mléčným chrupem, který ještě nedovede číst, psát ani počítat, ale hraje ve velkém symfonickém orchestru na housle (typ Václav Hudeček). Na druhé straně si učitelé představí vědátora nosícího bílý plášť a rozčuchané vlasy (typ Albert Einstein).

V odborné literatuře ovšem můžeme najít mnoho definic vysvětlujících tento termín takto:

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 338): „*Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné i duševní.*“

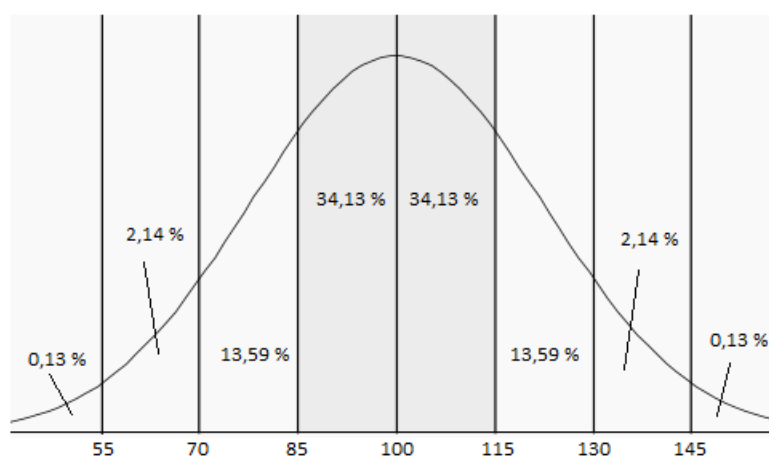
Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 164): „*V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sport, jazyky a matematiku.*“

Speciálně pedagogický slovník (Havigerová In Skutil, 2011, s. 134) rozlišuje pojmy nadání, nadané dítě a nadané chování: „*Nadání je chápáno jako dispozice k jistým druhům výkonů. Nadané dítě je takové, které soustavně vykazuje významné výkony v nějaké hodnotové oblasti snažení. Nadané chování je rozvinutí dispozice či realizace potenciálu.* (Havigerová, 2011, s. 17, 18)

2.3.1 Stupně a druhy nadání

Na základě tak zvaného **inteligentního kvocientu** se vyvozují různé stupně nadání. Tento inteligentní kvocient nám umožňuje zjistit, jaké hodnoty výkonu je daný jedinec schopen. Číslo 100 tedy určuje průměrný výkon, čísla pod hranicí 100 poukazují na různé stupně podprůměrných výkonů a čísla nad hranicí 100 zase ukazují stupně nadprůměrných výkonů. Tyto výkony lze zařadit do jednotlivých intervalů, a jelikož se věnujeme nadání, zaměříme se na intervaly v pravé polovině křivky. Na následujícím grafu můžeme vidět intervaly a jejich označení výskytu v %.

Obrázek č. 1: **Graf zobrazující inteligentní kvocient**

(Havigerová, 2011, s. 22)

Tabulka č. 1: **Označení úrovně kognitivních schopností jedince**

IQ	označení úrovně kognitivních schopností jedince
115 - 130	bystrý jedinec
130 - 145	nadprůměrně nadaný
145 - 160	vysoce nadaný
160 - 175	mimořádně nadaný
175 - 190	velmi vysoce nadaný
190 +	„nevyčísitelně“ nadaný

(Havigerová, 2011, s. 22)

Jako rozlišující rys výrazného nadání týkajícího se hranice IQ 130 schválila i mezinárodní organizace Mensa, která shromažďuje osoby s vysokým intelektem. Přestože není naším záměrem zpochybnit smysl tohoto společenství, je třeba však upozornit na hodnotu inteligenčního kvocientu, jenž je jako jediný způsob pro zjištění nadání nepostačující a pro určení nadání výše IQ nestačí.

V dnešní době už se ovšem pojem nadání neopírá jen o inteligenční kvocient, jako tomu bylo dříve a projevuje se ve spoustě dalších oblastí. Proto se setkáváme s některými klasifikacemi nadání, mezi něž se řadí například tyto:

Horizontální klasifikace dělí nadání na různé typy a v tomto případě podle druhů činností, kam patří především nadání hudební, výtvarné, matematické, jazykové, sportovní a další.

Vertikální klasifikace nám představuje jiné typy nadání a to latentní (potenciální) a manifestované (aktuální).

- **Nadání latentní** – jsou v podstatě utajené vrozené předpoklady k vykonání mimořádných výkonů, které jedinec z nějakého důvodu dočasně neprezentuje. S tímto druhem se můžeme setkat zejména u mladších dětí.
- **Nadání manifestované** – se projevuje většinou až u dětí staršího školního věku. Probíhá aktuálně, tedy v současné době, kdy jedinec podává mimořádně nadprůměrné výkony, což je zapříčiněno neustálým rozvojem nácviku, píle a znalostí, kterých žák během svého vývoje dosáhl.

2.3.2 Teoretické modely nadání

1. Modely založené na schopnostech

Tyto modely vycházejí z předpokladu, že duševní (intelektuální) schopnosti lze odhalit už v raném věku a během života se už významně nemění.

Jak už jsem uvedla výše, zástupcem tohoto pojetí byl americký psycholog Lewis Medison Terman. Zkoumal průběh života vysoce nadaných jedinců a ve 20. století začal s výzkumem u přibližně 1 500 vysoce nadaných žáků, jejichž IQ bylo 140 a vyšší. Uvádí

se, že před zahájením jeho velké studie, prováděl menší výzkumy s jednotlivými výsledky, které pak byly základem pro jeho rozsáhlý výzkum. Mezi tyto výsledky např. patřila existence patrně více nadaných chlapců než dívek.

Terman používal k získání informací o dětech nejen inteligenční testy, ale i rozsáhlý didaktický test týkající se všeobecných znalostí i vícestránkové domácí cvičení, jež děti musely vypracovávat. Snažil se sbírat informace o dětech, které pozoroval, ale i o jejich prostředí, kde vyrůstaly. Také rodiny těchto dětí byly podrobeny rozhovorům poskytujícím informace např. o domácích podmínkách, počtu sourozenců, vzdělání rodičů, úspěšnosti ve škole a jiné. A právě tehdy byla nejspíše na základě zjištěných dat vyslovena hypotéza o rychlejším kognitivním dozrání děvčat ve srovnání s chlapci. (*Hříbková, 2009, s. 52*) Během třiceti let jeho pozorování nadaných jedinců dokázal, že inteligenční kvocient (IQ), (v jeho výzkumu byla dolní hranice IQ 135), kterého dítě docílilo v průběhu jeho života, se již nemění. Ve vědeckém časopise roku 1954 pak hovořil o informacích vyplývajících z jeho výzkumu, které poukázaly na fakt, že jen pouhá inteligence nestačí.

2. Modely kognitivních složek

Zabývají se zejména průběhem zpracování informací. Vědci v tomto ohledu chtějí vědět, jak se od sebe liší např. vysoce nadané dítě ve způsobu, jak přijímá a zpracovává informace od dětí průměrně nadaných. Proto jich mnoho navrhuje mluvit raději o QI, nikoli o kvocientu IQ, jelikož QI znázorňuje kvalitu zpracování informací.

3. Modely orientované na výkon

Poukazují na rozdíl mezi vlohami a jejich realizací. Ne každý výkon člověka je podmiňován jeho vlohami. Ovšem můžeme říci, že vloha je předpokladem k podání vynikajícího výkonu. Existuje spousta dětí, u nichž se jejich vlastní vlohy nemusí rozvinout. Častou příčinou je okolí dítěte, které tyto vlohy nerozezná, a ony se pak správně nerozvinou. Odborná literatura uvádí, že až 50 % nadaných dětí nedostane tu správnou péči, která je nutná k tomu, aby se jejich vlohy správně rozvinuly.

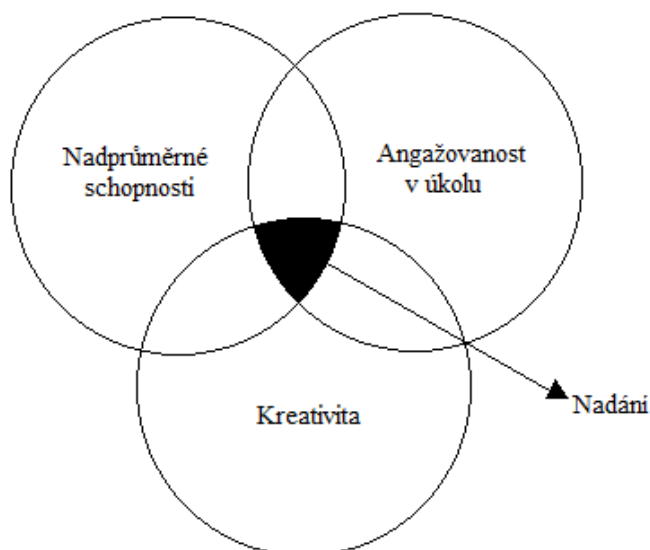
4. Sociokulturně orientované modely

Vysoké nadání se může uskutečnit jen za správného spolupůsobení individuálních a sociálních faktorů. Ke zhodnocení mimořádného výkonu jsou zapotřebí i politické a hospodářské předpoklady. To znamená, že pokud se pozornost bude ubírat směrem např. ke skupině průměrných a slabších jedinců, nebudou nadaní žáci ve školách dostávat

dostatečné množství možností podněcujících nadání, a tak se jejich vlohy a schopnosti dostatečně nerozvinou.

Renzulliho tříkruhový model nadání

Obrázek č. 2: *Renzulliho tříkruhový model nadání*

(Hříbková, 2009, s. 78)

Nadprůměrné schopnosti

Dle Renzulliho sem patří všeobecné a specifické schopnosti. Jednou z jeho domněnek je nebrat testy inteligence jako hlavní kritérium k identifikaci nadaných jedinců a velmi těžké je i určit minimální hranici inteligence. Je tedy zastáncem toho, že specifické schopnosti jsou znalosti a dovednosti, které pomáhají člověku dosáhnout kvalitního výkonu ve specifických činnostech.

Kreativita

Renzulli zmiňuje čtyři základní schopnosti, jedná se zejména o flexibilitu, originalitu, fluenci, elaboraci a řadí je mezi důležité schopnosti divergentního myšlení. V oblasti kreativity pokládá za základní cíl nalézání alternativních metod pro její hodnocení, neboť se projevila omezená souvislost mezi měřením divergentního myšlení a kreativními výkonovými kritérii.

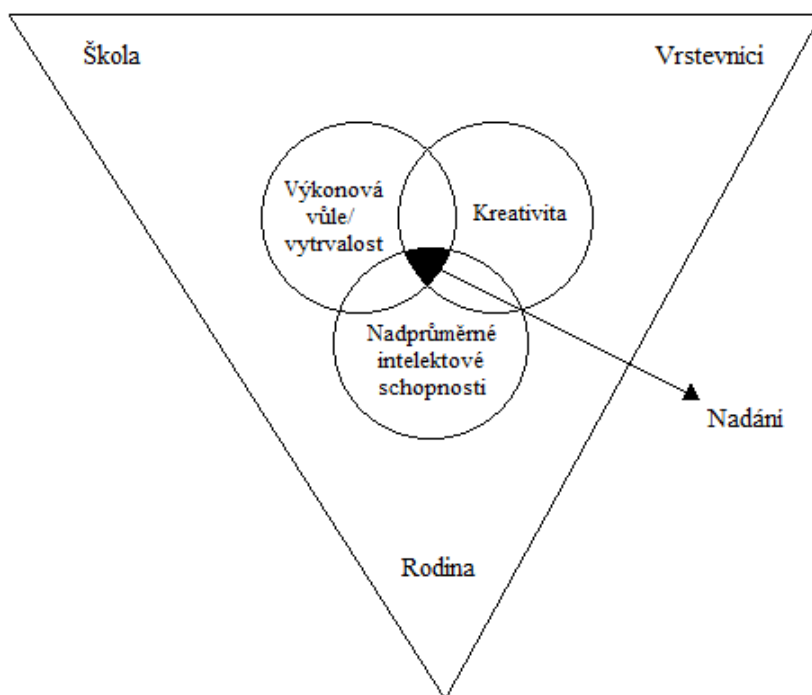
Angažovanost v úkolu

Pojem, který lze považovat za součást této skupiny, je motivace. Ta je zde chápána jako určité množství energie povzbuzující k řešení problému či specifické výkonové oblasti. Termíny charakterizující vlastnosti nadaných jedinců jsou trpělivost, vytrvalost, oddanost k práci, sebedůvěra a široká úkolová orientace. Důležitým faktorem pro nadané je podle autora vnitřní motivace pramenící z vlastních potřeb a zájmu. Podle něj je motivace vnitřní významnější než motivace vnější, ovšem podle výzkumu jsou potřebné obě dvě.

Mönksův model nadání

F. J. Mönks ve svém modelu zmiňuje šest složek, které podle něj dohromady vytváří nadání. První tři, mezi něž řadí nadprůměrné schopnosti, kreativitu a výkonovou motivaci, považuje za tzv. „vnitřní výbavu“ dítěte. Zbylé tři složky pak zahrnují nejdůležitější sociální oblasti, a to školu, rodinu a vrstevníky mezi nimiž se dítě pohybuje.

Obrázek č. 3: *Mönksův triadický model nadání*

(Hříbková, 2009, s. 80)

Tannenbaumův model nadání

Definice nadání podle A. J. Tannenbauma (1983, s. 86) je taková: „*Pokud uvažujeme, že rozvinutý talent existuje pouze u dospělých, potom by navrhovaná definice nadání u dětí byla formulována tak, že značí jejich potenciál k tomu, aby se staly uznávanými umělci nebo významnými producenty myšlenek v oblastech činností, které zvyšují morální, fyzický, emocionální, sociální, intelektuální a estetický život lidskosti.*“ (<http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>)

Úspěch se podle něj opírá o 5 důležitých faktorů:

Nadprůměrnou obecnou inteligenci

Nazývá ji tzv. G faktorem, který se odráží v testech obecné inteligence. Upozorňuje ovšem, že jednotlivé oblasti talentu potřebují různé množství této obecné schopnosti.

Výjimečné speciální schopnosti

Podle Tannenbauma je objevení speciálních schopností podstatné především u jedinců majících vysoké IQ. Nemá totiž význam být talentovaným v obecné inteligenci. Naznačuje, že schopnost dosáhnout vysokého skóre v inteligenčních testech není přínosné oproti vysokému skóre ve specifických schopnostech. Příkladem jsou schopnosti umět řešit matematické problémy nebo chemicky provádět rozbor úrovně znečištění ovzduší. Nadání tedy musí být podle něj vždy zaměřeno k specifické oblasti lidské činnosti.

Neintelektové faktory

Hůře se měří, jelikož není jednoduché poznat, jaký podíl mají osobnostní vlastnosti na vysokých výkonech. Není jasné, které z nich za výkon odpovídají, jaké jen částečně a které jsou jen vedlejším výsledkem skutečného výkonu.

Vlivy prostředí

Kulturní klima dnešní doby nemůže přispívat k rozvoji jakékoli lidské schopnosti. Všichni jsme součástí společnosti a žijeme za nějakých určitých společenských podmínek a tyto podmínky jsou tzv. kritickými podněty, které ovlivňují vývoj nadání a talentu. Hlavním vnějším činitelem je rodinné prostředí, škola a vrstevníci.

Náhodu a štěstí

Spousta modelů tyto faktory opomíjí a větší pozornost je věnována vlivům snadno pozorovatelným.

Obrázek č. 4: *Hvězdicový model A. J. Tannenbauma*

(Štáva, Novotná, Janda, Věchtová, Dan, Škrabánková, 2012, s. 15)

Gagneho model nadání a talentu

Model Francoyse Gagneho poukazuje na předpoklad, že nadání je důkazem spontánního a neřízeného rozvoje schopností, zatímco u talentu je tomu naopak. Na základě těchto schopností se pak odbornost utváří ve specifické oblasti lidské činnosti. Přítomnost talentů je do jisté míry závislá na tom, jak je jedna nebo více schopností využita v určitém oboru. Jejich růst je urychlován dvěma způsoby a to tzv. intrapersonální katalýzou, kam patří motivace a sebedůvěra a další tzv. katalýzou prostředí, jejímž předmětem je především rodina, škola a společnost a dále také závisí na neustálém učení se a získávání dovedností.

Jeho model rozpoznává dva typy schopností, a to tzv. schopnosti přirozené a systematicky rozvíjené.

Přirozené schopnosti zahrnují 5 oblastí:

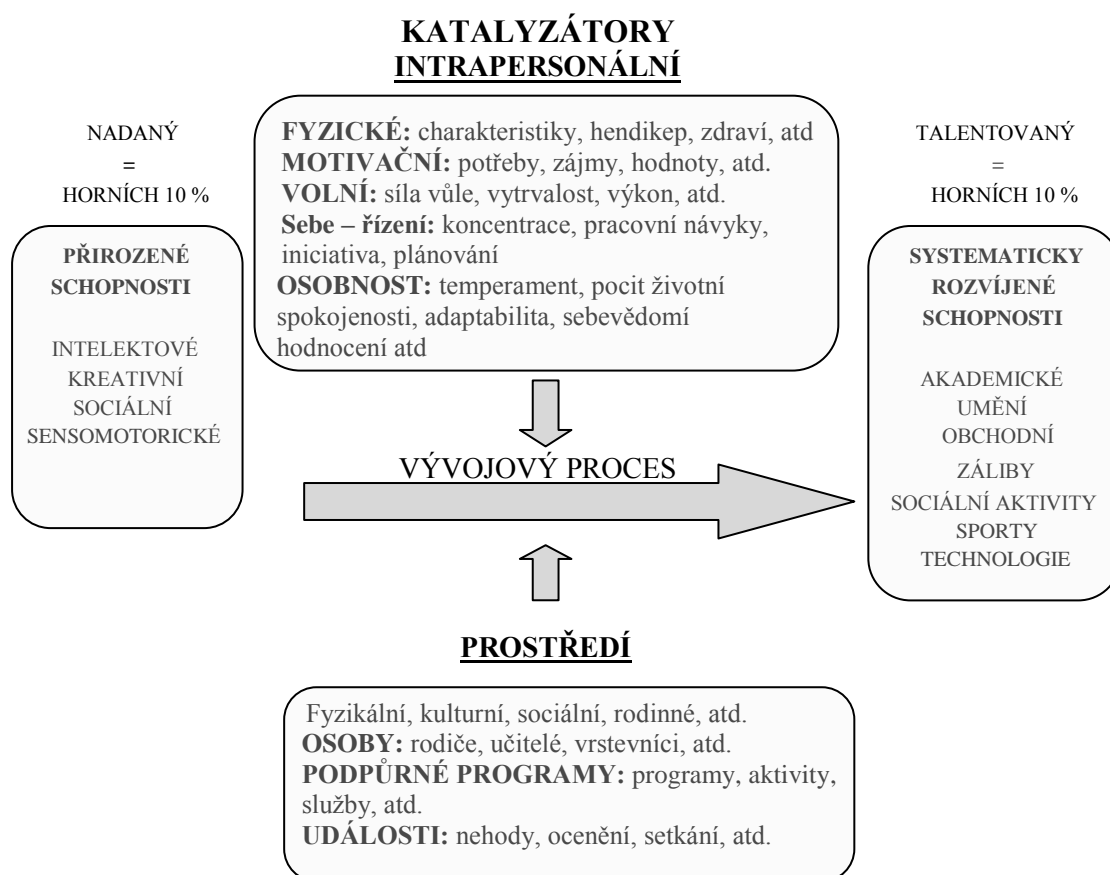
- intelektové
  - fluidní inteligence (indukce/dedukce)
  - krystalická inteligence
  - verbální paměť
  - prostorová paměť
  - smysl pro pozorování
  - usuzování
  - metakognice

- tvořivé
  - invence (řešení problémů)
  - imaginace
  - originalita (umění)

- socioafektivní
  - sociální inteligence (vnímavost)
  - komunikace (empatie, takt)
  - vliv (vůdčovství, přesvědčování)

- senzomotorické
  - vizuální (senzor. schop.)
  - auditivní (senzor. schop.)
  - taktilní (senzor. schop.)
  - olfaktorické (senzor. schop.) atd.
  - síla (motor. schop.)
  - výdrž (motor. schop.)
  - reflexy (motor. schop.)
  - koordinace (motor. schop.)

- ostatní tj. méně prozkoumané a poznané schopnosti jako extrasenzorické vnímání, dar léčit a další

Mezi **systematicky rozvíjené schopnosti** patří:

- akademické (jazyky, humanitní vědy, atd.)
- umění (vizuální, dramatické, hudební, atd.)
- obchodní (management, prodej, atd.)
- záliby (šachy, videohry, puzzle, atd.)
- sociální aktivity (médiá, veřejné vystupování, atd.)
- sporty (individuální, skupinové)
- technologie (elektronika, počítače, technika)

(<http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>)

Obrázek č. 5: **Gagneho diferencionální model nadání a talentu**

(upraveno z : <http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>)

2.3.3 Charakteristiky a projevy nadaných dětí

Během práce s nadanými dětmi se zjistilo, že nadání se dá určit už při nejnižší věkové kategorii předškolního věku, a proto je potřeba tyto děti vyhledávat už v nejtěplejším věku. Podle Laznibatové dochází k projevu mimořádných schopností a vývojovému náskoku již od prvního a poloviny druhého roku dítěte. V tomto období, tedy od prvního roku dítěte, dochází k rychlému vývoji řečových schopností. Tento neobvyklý vývin, který dále postupuje charakteristickým způsobem, pozorují jako první rodiče.

U nadaných dětí v raném věku můžeme pozorovat velmi brzké sezení, chození a hovoření. Jsou velmi živé až hyperaktivní a rády experimentují. Pro tyto děti je typické, že jsou více zvědavé, rády poznávají nové věci a často usilují o porozumění podstaty a souvislosti různých jevů. Již dříve před nástupem do školy mají zájem o čtení a počítání, takže při vstupu do školy už tyto činnosti ovládají.

Osobnostní charakteristiky nadaného žáka

Vstupem nadaného dítěte do školy začíná zvyšování požadavků nejen na něj, ale i na rodiče a především učitele. Může mít problémy přizpůsobit se novému prostředí, i když je jeho kognitivní vývoj rychlejší.

Kognitivní charakteristiky

Nadané děti začínají brzy číst, mají širokou slovní zásobu a jsou schopné se soustředit mnohem déle než jejich vrstevníci. Informace, které je zajímají, vyhledávají v atlasech, encyklopediích, slovnících nebo na internetu. Mají vysokou schopnost analýzy, syntézy, analogie a také schopnost vidět určité souvislosti mezi věcmi a myšlenkami. Díky své bohaté fantazii a imaginaci dokážou originálně řešit různé úkoly. Často vynikají výbornou pamětí, při pozorování se zaměřují na detaily, které si dlouhodobě zapamatují.

Nekognitivní charakteristiky

Důležitá je pro ně emocionální podpora. Při činnostech jsou velmi pilní, pokud se jim nelíbí výsledek jejich činnosti, oddalují její dokončení. Dychtí po poznávání nových věcí a mají smysl pro tvoření. Při duševní činnosti se jen tak neunaví, ale za to jsou choulostivé na smyslové podněty. Často vynikají svou impulzivností. Samostatně se

rozhodují, jednají a mnohdy jim jejich okolí nerozumí. Některé nadané děti mohou mít potíže se sebedůvěrou a sebepojetím.

Problémy mimořádně nadaného žáka

Problémy nadaných žáků se od problémů jejich spolužáků často neliší. V některých odborných publikacích se uvádí, že vážné problémy postihují zhruba 10 – 15 % populace intelektově nadaných dětí. Nejčastěji se jedná o problémy osobnostní, s učením a v sociálních vztazích.

1. Osobnostní problémy

Následkem těchto problémů bývá mnohdy spolupůsobení rozporných vlastností nadaných, podpořených ne příliš vhodným učebním a rodinným prostředím. Tyto děti bývají velmi často vysoce citlivé na různé podněty a signály ke komunikaci a také na smyslové podněty zahrnující např. hluk, světlo apod. Problémům mnohokrát napomáhají rodiče nadaných dětí, kteří od nich stále očekávají stoprocentní výkonnost. A právě ambiciózní rodiče a obavy dítěte, že selže, pak vedou často k neurotickým problémům dítěte. Objevuje se u něj nízká sebedůvěra a podceňování se. Důvodem vzniku negativního sebeobrazu je tedy do určité výše rodinné zázemí, špatné sociální vztahy a nedostatek podnětů při vzdělávání nadaných.

2. Učební problémy

V mladším školním věku je z vývojových nevyrovnaností nejtypičtější u nadaných žáků intelektově – psychomotorická nevyrovnanost, jejímž hlavním projevem je rozdíl mezi schopností rychle se naučit číst (často už v předškolním věku) a velkými potížemi při nácvičku psaní, koordinaci pohybů ruky s mentálním rytmem. (*Hříbková, 2010, s. 32*) Díky tomuto úzkostnému stavu může dojít ke svalové ztuhlosti ruky nebo až k přehnané pečlivosti a k úsilí o dokonalé psaní, které je ovšem spojeno s velkou pomalostí. To vše pak může vést k nechuti ke psaní, ale i kreslení. Nadaní žáci jsou obvykle velmi dobří v učení přírodovědných nebo jazykových předmětů. Na základní škole nemusí vynakládat tak velké úsilí na to, aby učivo zvládli. K obtížím může dojít, jakmile se dostanou na vyšší stupeň školy, kde je už potřeba se učit mnohem více, ale jelikož si toto dítě na nižším stupni nevytvořilo tzv. studijní návyky, které dosud nepotřebovalo, nastávají tak problémy. Jejich bohatý slovník, znalosti a velký zájem o čtení občas směřují k zálibě ve verbalismu.

Někdy ale může jít jen o únik, jelikož nemají nikoho na stejné “úrovni“, s kým by mohli hovořit o věcech, které je zajímají. Ve škole pro ně také může být problém pracovat ve skupinách, proto často upřednostňují individuální práci.

3. Problémy v sociálních vztazích

Již několikrát bylo potvrzeno, že nadané děti jsou spíše introverti. Ve třídě jsou buď izolováni, což je většinou způsobeno nízkou sebedůvěrou nadaného nebo tam naopak dominují. To je důsledkem nedostatečného využití intelektové kapacity nadaného žáka. Rádi komunikují se staršími žáky či dospělými. Problémem pak je, když takové vztahy nemůže navázat a tím potom přichází o možnost sociálního kontaktu s těmito osobami. V mladším školním věku jsou totiž velice choulostivé, pokud je spolužáci pro jejich odlišné zájmy nepřijímají.

J. Laznibatová (2001) popisuje nadané děti ve třech základních oblastech:

Oblast	
1. Všeobecné znaky	bohatý slovník, široké spektrum zájmů, rané čtení, časné schopnosti používat abstraktní pojmy, zájem o podstatu věcí, vztahů, vynikající paměť a pozornost, celkově nízká unavitelnost v duševních činnostech, zájem o náročná témata, jako je filozofie, etika, náboženství
2. Tvořivé znaky	intelektová hravost, bohatá fantazie, množství originálních nápadů, expresivita v názorech a ve vyjadřování, pružnost a hravost myšlení, originalita při řešení úloh různého typu, úsilí o jedinečnost a neopakovatelnost nápadů v pracích, úžasná představivost, silně vyvinutý smysl pro estetické cítění a vidění věcí, častá impulzivita, výbušnost, emocionální citlivost a zranitelnost
3. Učební znaky	rychlé tempo učení, lehké učení a radost z každé intelektové aktivity, bystrost při pozorování, schopnost rozeznat všechny detaily, dobré analyticko-syntetické i logicko-algoritmické myšlení, kreativní myšlení, schopnost najít více řešení problémů, neúnavnost při vyhledávání informací, schopnost kritického a sebekritického myšlení, perfekcionismus

(Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 16)

S. Winebrennerová (2001) popisuje nadané děti ze dvou hledisek, a to z pozitivního a negativního. V pozitivním ohledu může jít o některé z následujících projevů. Nadané děti:

- mohou být extrémně vyspělé v kterékoliv oblasti učení a výkonu;
- mohou vykazovat asynchronní vývoj – v některých oblastech být významně napřed a v jiných vykazovat věkově adekvátní, nebo dokonce opožděný vývoj (např. dokážou číst už ve třech letech, ale ještě v pěti si nedovedou zavázat tkaničky u bot);
- mohou mít na svůj věk širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev;
- mohou mít neskutečnou paměť;
- některé věci se naučí neuvěřitelně rychle bez pomoci druhých;
- mohou zvládat složitější myšlenkové operace než vrstevníci;
- mohou vykazovat schopnost práce s abstraktními myšlenkami s minimem konkrétní zkušenosti pro pochopení;
- mohou vidět jasně vztahy příčiny a následku;
- mohou vidět vzorce, vztahy a souvislosti, které jiní nevidí;
- mohou vždy přicházet s „lepšími způsoby“ řešení věcí; navrhují je spolužákům, učitelům a dalším dospělým – ne vždy vhodným způsobem;
- mohou dávat přednost komplexním a náročným úkolům;
- mohou být schopné přenášet své vědomosti do nových situací a řešení problémů;
- mohou se chtít podělit o vše, co vědí;
- mohou být zvědavé na všechno, co se děje okolo nich, a klást nekonečné otázky;
- mohou být nadšenými a ostražitými pozorovateli;
- mohou být horlivé, někdy extrémně citlivé i vznětlivé; dokážou být zcela pohlceny aktivitami nebo myšlenkami;
- mohou mít často mnoho (neobvyklých) zájmů, koníčků a sbírek;
- mohou být silně motivovány, dělat to, co je zajímá, a to svým vlastním způsobem, raději pracují nezávisle, některé dokonce samostatně;
- mohou mít ohromnou míru energie;
- mohou mít cit pro krásno a lidské pocity, emoce a očekávání;
- mohou mít zvýšený smysl pro spravedlnost, morálku a fair play, mohou se zajímat o globální problémy;

- mohou mít sofistikovaný smysl pro humor.

U některých pozitivních charakteristik jsme si mohli všimnout, že je u nich nějaký problém. V negativním pohledu se pak nadané děti mohou projevat takto:

- odmítají práci nebo pracují nedbale;
- jsou nervózní při tempu práce třídy, které považují za nedostatečně aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok v práci;
- protestují proti rutinní a předvídatelné činnosti;
- kladou choulostivé otázky, vyžadují zdůvodnění, proč se mají věci dělat určitým způsobem;
- odmítají určování práce a příkazy;
- sní v průběhu dne;
- ovládají třídní diskuze;
- bývají panovačné k učitelům i spolužákům;
- jsou netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním;
- přecitlivěle reagují na kritiku, snadno se rozpláčou;
- odmítají se podřídít;
- odmítají kooperativní učení;
- „hrají divadlo“ a ruší spolužáky;
- mohou se stát „třídním šaškem“.

(Fořtik, Fořtková, 2007, s. 16, 17)

3. Vzdělávání a práce s nadanými žáky

Práce s nadanými žáky není pro učitele vůbec jednoduchý úkol, nicméně je to důležitá součást jeho povolání. Už dříve měla řada programů snahu projevit zájem o potřeby nadaných žáků a zaměřovaly se zejména na prohlubování jejich znalostí a vědomostí. Snažily se jim nabídnout dostatečné množství zajímavého učiva (např. formou obohacování) a způsob vzdělání, který pro ně bude přínosný (např. alternativní vzdělávací systémy), aby jejich talent nezůstal nevyužitý.

Nyní se zaměřím na tzv. organizační formy vzdělávání nadaných žáků existující v zahraničí už několik let. Tyto formy fungují, dá se říci bok boku, proto nemůžeme

rozhodnout, která z nich je nejlepší pro vzdělávání nadaných dětí. Typ vzdělávacího postupu vždy rodiče konzultují s učitelem a psychologem a jeho volba pak závisí i na současném profilu schopností, osobnosti a samozřejmě také na adaptační, sociální a emocionální charakteristice dítěte. V současné době se v českých školách využívá především tzv. přechodných forem mezi oddělováním, což znamená zařadit dítě do speciální školy pro nadané anebo úplnou integraci, kdy je jeden nadaný žák v běžné třídě s ostatními spolužáky. V dnešní době se využívají tyto postupy:

1. Akcelerace (urychlování)

Akcelerace je možnost urychlování školního procesu, to znamená, že žákův postup školními osnovami je značně rychlejší než u ostatních dětí. K tomuto procesu dochází tehdy, když se ukáže, že dítěti pracovní tempo nevyhovuje, je pomalé a zvládá vše mnohem rychleji než jeho spolužáci. Někdy to také vede k předčasnému nástupu dítěte do školy, kterému je méně než šest let. Nastat může též tzv. přeskokování ročníků v rámci jednoho nebo více předmětů a seskupování žáků majících lepší výsledky v určitých předmětech. Tato organizační forma může znamenat prudký zásah do žákova studia, naopak ale z hlediska organizace není pro školu tak náročná. Úkolem školy je pak hlavně úprava žákova rozvrhu.

Někteří odborníci vidí společně s rodiči nadaných dětí v akceleraci tu nejlepší možnost vzdělávání. Existují organizační formy této varianty, které ji mohou podpořit.

- **Dřívější nástup do školy, než je běžné** – dítě, které je po stránce kognitivní a sociální vyzrálé má možnost nastoupit do prvního ročníku základní školy ve věku ještě před dosažením šesti let dítěte.
- **Zahájení rovnou druhým ročníkem základní školy** – jestliže je dítě na takové úrovni, že zvládá požadavky prvního ročníku, může zahájit školní docházku až od druhého ročníku.
- **Možnost přeskokování ročníků** – pokud dítě zvládá učební látku v určitém předmětu či předmětech, je mu umožněno přeskočit v jednom nebo více předmětech ročník.

- **Absolvování výuky určitého předmětu za kratší dobu** – to znamená, že pokud je tradiční délka výuky daného předmětu 4 školní roky, žák ji dokončí za 3 roky.
- **Navštěvování výuky určitého předmětu ve vyšším ročníku.**
- **Možnost zvolit si náročnější volitelné předměty.**
- **Sestavení individuálního vzdělávacího plánu pro předmět, v němž jsou úspěchy dítěte na vysoké úrovni.**

Pozitivní stránky

Tento přístup neklade takový důraz na bezpředmětné opakování, což je jeho výhodou. Dalším pozitivem je zvýšená aktivita ve vykonávání úkolů, více času věnovat se svým zájmům, možnost setkání s dětmi se stejnými intelektovými schopnostmi, větší motivace k vykonávání školní práce, ale také snížení rizika, že se nadaní žáci stanou neúspěšnými.

Negativní stránky

Žák může mít problémy vyrovnat se s větším učebním nátlakem, což zahrnuje nedostatečné přípravy, které se mohou později projevit při dalším studiu, ale i fyzická nebo emocionální nezralost. Vysoké nároky ho mohou frustrovat a on pak propadá stresu. Kromě toho také málo času přátelství se se svými vrstevníky a nepřijímání ze strany starších spolužáků může zapříčinit pocit izolace.

2. Obohacování (enrichment)

Je v podstatě opakem akcelerační. Základním principem obohacování je ponechání žáka ve své kmenové třídě s ostatními spolužáky, ale zabývá se značně rozšířeným učivem. Cílem této formy je zejména rozšiřování vědomostí, to znamená, že tu nejde o rychlejší tempo před ostatními spolužáky, ale učivo je rozvrženo tak, aby téma, které probírají, bylo zvládnuto ve větší šíři a hloubce, než u zbytku žáků. Důležitou podmínkou je též podchycení zájmů a dovedností sahajících za hranici běžného učiva. Patří sem rovněž různé exkurze, zúčastňování se soutěží, vzdělávací kluby probíhající v odpoledních hodinách a samozřejmě i externí odborníci zapojující se svou činností do výuky.

Tento přístup v sobě nese více organizačních forem, které lze při výuce nadaných žáků využít.

- **Individuální studium** – nadaní žáci mají za úkol nastudovat si dané téma, vyhledávají informace a radí se s odborníky. Výslednou práci pak prezentují svým spolužákům.
- **Práce na projektech** – nadané děti vypracovávají různé projekty, do kterých jsou zapojeni i ostatní spolužáci či nadané děti z vyšších i nižších ročníků.
- **Výuka ve skupinách** – tato forma vyzdvihuje schopnosti dětí k řešení úkolů mající u každého jedince jinou úroveň. Každý z těchto žáků se zabývá různými obtížnostmi úkolu, takže děti v jedné třídě nevypracovávají identické úlohy. Při shromažďování žáků se nemusí brát na vědomí jejich věk ani postupný ročník, jelikož má vést především k rozvoji sociálních a kooperativních dovedností a rovněž přispět k rozvoji jejich silných stránek.
- **Možnost účastnit se výuky ve vyšším ročníku** – nadaní žáci mohou na některý předmět docházet do vyššího ročníku.
- **Přítomnost asistenta** – ve třídách, v nichž jsou nadaní jedinci integrováni, působí odborný poradce učitele, který mu napomáhá uplatňovat individuálnější postoj k nadaným.
- **Možnost pro nadané děti zvolit si náročnější volitelné předměty.**
- **Výuka na základě individuálního vzdělávacího plánu.**

V rámci této varianty existuje i forma separované výuky nadaných, ta ovšem není převládající. Tento způsob edukace dominuje obzvláště v zámoří. Naopak v evropských státech v dnešní době převažuje snaha nevyčleňovat nadané jedince z hlavního proudu vzdělávání. B. Clarková (1992) uvádí, že separovaný způsob výchovy a vzdělávání je více

příhodný pro děti s extrémně vysokým IQ nebo pro děti s vysokým nadáním, které jsou zároveň i handicapované.

Separáční varianta

Hlavní smyslem tohoto způsobu je, že pokud je dítě jistým způsobem odlišné od svých vrstevníků, je pro něj nejpříhodnější speciální škola či třída.

Integrační varianta

Nadané dítě setrvává ve své primární škole i třídě a dostává se mu od učitele dále speciální péče.

Kombinovaná varianta

Ve školách se můžeme setkat i s oběma variantami, které zde buď fungují vedle sebe, nebo se kombinují.

V dnešní době převládá ve vzdělávání nadaných žáků a nejen jich snaha o obnovení kurikula a jeho úprav, což je zřejmé nejen v USA. Hlavními představiteli tvorby diferencovaného kurikula pro nadané jedince jsou J. S. Renzulli, S. W. Schieverová, C. J. Makerová, B. Clarková a mnoho dalších. Hlavním cílem tvorby tohoto kurikula je vytvoření edukačních a podpůrných nabídek určených pro nadané děti. V rámci toho vznikají různá pracoviště zaměřující se na vzdělávání nadaných jedinců nebo tyto nabídky vytváří rovnou učitelé působící na školách, ve kterých jsou nadaní žáci vzděláváni. Jejich cílem potom většinou bývá:

- rozvoj silných stránek nadaných (vzdělávací nabídky),
- rozvoj slabších stránek (slabin) nadaných (podpůrné nabídky),
- prevence nebo zmírnění osobnostních nebo sociálních problémů nadaných (podpůrné nabídky). (*Hříbková, 2009, s. 188*)

Nyní bych více charakterizovala cíle a hlavní myšlenky těchto druhů výchovných a vzdělávacích nabídek pro nadané.

Rozvíjející edukační nabídky, které mají za úkol napomáhat při rozvoji zřetelných schopností dítěte, podpořit jeho výjimečné zájmy a využít jeho mentální výkonnost. Tyto

nabídky jsou ovšem vymezeny pro starší děti, u nichž se nadání projevuje již v určité oblasti. Dnes se však usiluje o vypracovávání těchto nabídek i pro mladší děti prokazující vysoké osobnostní schopnosti.

Akcelerační programy zajišťují úpravu kurikula tak, aby nadaní žáci mohli postupovat v jednom nebo více předmětech rychleji. Předpokládá se tedy, že tito žáci dokážou řešit mnohem těžší úkoly než jejich vrstevníci a mají daleko rychlejší tempo.

Obohacující programy (enrichment) rozšiřují a obohacují učivo o další nové informace a vedou k jeho souhrnnému zvládnutí a porozumění mu. Tyto programy mají hlavně směřovat k tomu, aby vyhověly poznávacím potřebám dětí a posílily jejich zvědavost. U dětí mladšího školního věku mají splňovat spíše funkci všeobecné informovanosti, kdežto u starších dětí jsou programy zaměřeny přímo na určité předměty či témata a dávají žákům možnost pohlédnout hlouběji do dané oblasti. V rámci obohacování vyučování lze využít tří stupňů aktivit, kterých se mohou zúčastnit všichni žáci. Řadí se sem jednotlivé výzkumné aktivity žáků (projekty), skupinové aktivity, jejichž náplní je nalézání a využívání informací a třetí z nich je bádání a řešení problémů buďto jednotlivcem nebo celou skupinou.

Skupinové programy vytvářejí skupiny žáků podle jejich zájmů či úrovně schopností v konkrétní oblasti a neberou ohledy na věk ani ročník, do kterého žák chodí. Umožňují dítěti uspokojit nejen potřeby poznávací, ale i sociální. Výhodou je, že je lze uskutečnit s malou skupinou žáků přímo ve výuce, a to mimo kmenovou třídu a i v době mimo školu. Pokud se jedná o aktivity probíhající ve škole, je nutné vypracování kurikula předmětu, jenž bude mít vyšší stupeň obtížnosti, a to podle dispozic žáků v dané skupině.

Individuální programy mají v nejvyšší možné míře uspokojovat poznávací potřeby nadaného dítěte a být jeho pracovním plánem v běžné třídě i mimo školu. Je možné tedy vytvářet individuální vzdělávací plány pro nadané děti, které mají pomoci zkvalitnit proces jeho vzdělávání.

3.1 Příklady metod a pomůcek

Nyní je důležité věnovat pozornost metodám a pomůckám vhodným pro práci s nadanými žáky. Učitelé si mohou zvolit takové metody, aby vyhovovaly jim, ale také učební situaci a charakteru žáka. Metod využívaných pro práci s těmito dětmi je mnoho, a proto vyzdvihnou ty, které jsou učitelům nejvíce známy.

3.1.1 Metody

Kritické myšlení

Předpokladem této metody je pochopení informací, dále pak diferencovaná a reflektovaná práce s informacemi, schopnost vidět fakta v souvislostech a aplikování všech úrovní logických myšlenkových pochodů.

Při kritickém myšlení je zásadní uchopit myšlenku a pečlivě ji prozkoumat, porovnat s názory odlišného typu, které jsou nám už o tématu známy. Dítě by mělo být zvědavé, klást otázky, stále nalézat nějaké odpovědi a hledat různá alternativní řešení. Zde jsou tři fáze, v nichž učení probíhá:

1. Evokace

V této fázi si žák sám vybavuje informace, které už o tématu ví a ujasní si stupeň svých dosavadních znalostí týkajících se tohoto tématu. Vytváří si své vlastní otázky a následně se na ně snaží nalézat odpovědi. Jestliže si sám určí cíl, tak je naplněn motivován k jeho dosažení.

2. Uvědomění

Během této fáze se žák seznamuje s novými informacemi. Jedná se tedy o fázi učení, kdy má učitel na dítě nejmenší vliv. Důležité je, aby žák neztratil zájem a byl stále motivován k získávání dalších podnětů.

3. Reflexe

V této poslední fázi žák rozebírá všechny své nové poznatky, upevňuje si je do paměti, případně doplňuje nebo přetváří prvotní vědomostní schéma. Jedná se o zpětnou vazbu, která je stejně tak podstatná jako dvě výše zmíněné fáze.

Metoda řešení problémů (heuristická)

Je jednou z nejefektivnějších metod, která je myšlenkovou alternativou učení pokusem a omylem, při níž se žák učí nejen ze svých chyb, ale i úspěchů. Učitel navozuje určité problémové situace a žák se na ně dle svých možností snaží najít řešení. Nepoužívá k tomu však žádný předem známý algoritmus, ale pokouší se prostě jen logicky uvažovat.

Metoda diskusí

Patří mezi jednu z nejstarších dialogických metod. Je dobré ji použít pro uvedení do nového učiva, ale i při jeho upevňování a opakování. Diskuse může probíhat během učitelova výkladu, což by mohlo žáky motivovat a zvýšit jejich pozornost. Pokud ale naopak proběhne až po výkladu, umožňuje zpětnou vazbu.

Projektová výuka

V současné době je tato metoda na základních školách velmi oblíbená. Projektový úkol může být zadáván skupinově, ale i individuálně. Zahrnuje především samostatné uvažování a řešení určitého problému.

Mentální mapování

Utváření těchto map přispívá k uspořádání žákova myšlení a učení. Jejich cílem je představit si určité znázornění spojitostí, které dává příležitost, mimo logického utřídění nějakého pojmu, postřehnout určitou strategii myšlení. Při výuce napomáhá dítěti prosadit si své zkušenosti a vědomosti. Kromě toho mu také umožňuje prohlubovat znalosti, aplikovat a rozvíjet intelektové dovednosti.

Didaktické hry

Slouží především k rozvoji tvořivosti nadaných žáků. Od ostatních her se liší tím, že mají vymezený učební cíl. Pomocí těchto her mají žáci možnost tvořivým způsobem řešit problémové situace.

Hry, které nyní uvedu, mohou být využity při práci s nadanými dětmi. Jsou rozděleny do skupin podle toho, jaká oblast je u nich dominantní.

- **Verbální hry** – podporují zejména rozvoj v oblasti slovní zásoby, práce s písmeny a slovy. (např. Scrabble a Kriskros, různé druhy křížovek)

- **Hry s prvky matematiky** – rozvíjejí oblast početní, tedy sčítání a odčítání, cvičí odhad pravděpodobnosti a logické uvažování. (např. Rummikub, Ztracená města, DaVinci Code)
- **Logické hry** – nesou v sobě prvky logického uvažování. (např. Logické kostky, Unikostka, Hlavolam Cube 21, Othello, Bláznivá křížovátka)
- **Hry rozvíjející plošnou a prostorovou představivost** – umožňují rozvíjet jak plošnou, tak i prostorovou orientaci a také napomáhají k orientaci v mapách a rozvíjí schopnosti, které jsou velmi užitečné v geometrii. (např. Digit, Blokus, Pipeline)
- **Hry na postřeh a vnímání** – rozvíjejí postřeh a vnímání. Tyto schopnosti jsou často upozaděny za logikou, matematikou nebo schopnostmi jazykovými, ale i tak jsou velmi užitečné v běžném životě. Jelikož nadané děti často bývají zbrklé a nepozorné, tyto hry je učí trpělivosti a pozornému vnímání okolí. (např. Cink, Jungle Speed, Set, Dračí doupě)
- **Hry rozvíjející paměť a znalosti** – jsou u nadaných dětí majících vynikající paměť a spoustu vědomostí velmi užitečné. Tyto schopnosti mohou dobře využít ve znalostních hrách. Krátkodobá i dlouhodobá paměť je nezbytná pro zapamatování si vědomostí a jejich syntézu v pozdější době. Proto je dobré použít ty hry, které paměť zdokonalují a pěstují. (např. Česko, Activity, Villa Paletti)
- **Strategické hry** – cvičí logické uvažování, přemýšlení nad tahem a celou oblast nazývanou strategickým myšlením, což je pro příznivý pracovní život i vzdělávání ve škole hodně důležité. (např. Carcassonne, Cluedo, Osadníci z Katanu, Bang)

3.1.2 Pomůcky

Významnou roli v procesu obohacování učiva mají materiály a různé pomůcky. Vhodné materiální zázemí je totiž podstatnou součástí při vzdělávání nadaných žáků. Ve třídě by neměla chybět dostatečně vybavená knihovna obsahující odbornou literaturu, slovníky a různé tematicky zaměřené encyklopedie. Kromě toho rovněž i dobře zařízená počítačová učebna s pestrou zásobou výukových programů a přístupem na internet. Ve své kmenové třídě by dítě mělo mít možnost využívat různé učební pomůcky, s kterými bude moci zacházet, dále pomůcky pro pozorování, ověřování a výzkum. V neposlední řadě by žák měl mít přístup k různým stavebnicím, didaktickým hrám a speciálním pomůckám.

Ráda bych zmínila nějaké pomůcky, které mě svým způsobem zaujaly.

Knihy

Rozvíjíme logické myšlení – nalezneme zde sbírku her, hádanek a cvičení, jež slouží k rozvoji logického myšlení.

Myšlenkové mapy pro děti – napomáhá rozvíjet kreativitu, představivost a zlepšovat paměť.

Elektronické výukové programy

IQ hry – cílem tohoto programu je rozvoj rozumového a logického myšlení a kromě toho i schopnost koncentrace.

Magický čtverec

Obsahem této pomůcky je série rozkládacích čtverců, které jsou barevně shodné. Čtverce jsou seřazeny od těch jednoduchých po složité. Rozvíjí logické myšlení, paměť a představivost.

Pifagor

Podstatou je geometrický obrazec členěný na různé díly. Skládáním těchto částí může dítě vytvářet mnoho nových obrazců. Rozvíjí logické myšlení, schopnosti konstruktérské, představivost a pozornost.

Logico Piccolo

Jedná se o učební systém určený mateřským, základním a speciálním školám. Je složen z rámečku a různých souborů, jejichž součástí je 16 karet s úkoly. Každá karta zahrnuje 10 úkolů, které jsou vyznačeny barevnými puntíky. Pomáhá rozvíjet a reedukovat zrakové vnímání, slouží k procvičování zrakové percepce a prostorové orientace. Rozvíjí logické myšlení, vědomosti, schopnosti a představivost.

V. Fořtík a J. Fořtíková ve své publikaci *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností* uvádí některé aktivity vhodné k použití při domácí péči.

Úlohy rozvíjející verbální schopnosti

Hlavním cílem těchto úloh je rozvoj duševních schopností, schopnost nalézat řešení tím, že se dítě na úlohu podívá z více úhlů pohledu. Slouží k porozumění podstaty problému a dokázat najít souvislosti. Úlohy mají jak jedno, tak i více řešení. Některé vyžadují podrobné znalosti, u jiných stačí pouze minimum všeobecného přehledu. Patří sem tyto typy úloh:

- **Tvoření slov doplněním stejných písmen** – nejsou příliš náročné na přípravu a jejich podstatou je vytváření slov z předem zadaných písmen.
- **Tvoření slov podle logického klíče** – nová slova jsou tvořena za pomoci nějakého logického klíče.
- **Přesmyčky** – jsou nenáročné na přípravu. Dítě v podstatě z písmen, která jsou zpřeházená, sestavuje slova.
- **Slovní řetězcy** – tyto úlohy často mívají větší množství řešení. Učí dítě vytvářet různé varianty. Podstata slovního řetězce spočívá v tom, že se každé následující slovo může lišit jen jedním písmenem od toho předchozího.
- **Co nejvíce nepatří mezi ostatní (verbální kritéria)** – dítě vybírá ze skupiny slov to, které tam nepatří.
- **Upravená přísloví** – hledají úpravy v příslovích.

Úlohy na rozvoj logického myšlení

Tyto úlohy mají za cíl hledat správné myšlenkové cesty směřující k pravdivému závěru. Nejčastěji se zde můžeme setkat s těmito typy úloh:

- **Co nejvíce nepatří mezi ostatní (logická kritéria)** – spočívá ve vyčleňování pojmů nepatřících mezi ostatní. Dítě se pokouší najít slovo, které se podle jednoho určitého kritéria odlišuje od ostatních.
- **Logické dvojice** – zaměřují se na nalezení správné odpovědi. Zásadní je orientovat se při vyhledávání odpovědi na základ vztahu zadané dvojice a ne už tak na její formu.
- **Vztahy mezi geometrickými symboly** – jsou to určité sady geometrických symbolů nebo obrázků jdoucích za sebou a úkolem je najít několik druhů vztahů, které nejsou předem známy.

Úlohy rozvíjející numerické dovednosti

Úlohy tohoto typu rozvíjí hlavně schopnosti logicky uvažovat. Týkají se oblasti aritmetiky, práce s obrázky a s písmeny, které zde poukazují na jiná znázornění číselných obrazců. Dítě si může procvičit základní početní dovednosti zahrnující sčítání, odčítání, násobení, dělení a mocnění. Řadí se sem tyto úlohy:

- **„Devítky“ a matematické řady** – velmi často se vyskytují v IQ testech a psychotestech. Mohou mít podobu symbolů zastupujících čísla, slovních úloh či čísel za sebou jdoucích.
- **Algebrogramy** – jsou určeny spíše pro vyšší ročníky a jsou náročnější na přípravu.
- **Sirkové úlohy** – tvar vytvořený ze serek, který má podobu obrazce nebo i čísla a úkolem je jen jedním tahem přemístit sirku tak, aby došlo k žádané změně.

Úlohy sloužící k rozvoji postřehu a prostorové představivosti

Tyto úlohy zkoumají prostorovou představivost a postřeh. Základem je schopnost soustředit se na detaily a drobné rozdíly. Typy těchto úloh jsou:

- **Úlohy rozvíjející postřeh a vnímání**
- **Prostorová představivost – 3D**
- **Vnímání 2D**

3.2 Vzdělávání nadaných dětí v zahraničí

3.2.1 Slovensko

Výchova a vzdělávání žáků s nadáním se na úrovni primárního vzdělávání na Slovensku uskutečňuje:

a) v základních školách se zaměřením na rozvoj všeobecného intelektového nadání,

b) v ostatních školách:

1. ve třídách se zaměřením na rozvoj všeobecného intelektového nadání,
2. ve třídách s rozšířeným vyučováním cizích jazyků,
3. ve třídách s rozšířeným vyučováním esteticko-výchovných předmětů,
4. ve sportovních třídách zaměřených na sporty, které vyžadují brzkou specializaci,

c) v třídách nebo výchovných skupinách spolu s ostatními žáky školy (individuální a skupinová integrace). (*Kupcová, Šedá, Tomek, Topinková, Zelendová, 2010, s. 41*)

Během několika minulých let vznikly na Slovensku mateřské, základní, ale i střední školy zaměřené na vzdělávání žáků s intelektovým nadáním mající zkušenosti s vytvářením specifických vzdělávacích programů a rovněž také metod a forem práce s nadanými žáky. Aby taková škola mohla být zřízena, musí splňovat podmínky zabezpečující vzdělávání nadaných dětí ve všech třídách a ve všech ročnících. Jednou z možností je též zakládání tříd pro nadané žáky, kde probíhá vyučování s rozšířenou výukou předmětů. Pro vzdělávání těchto dětí je vymezen určitý počet žáků, který je pro 1. – 4. ročník ZŠ nejvýše 12 žáků a pro 5. – 9. ročník ZŠ nejvýše 16 žáků ve třídě. Školní vzdělávací programy jsou sestavovány tak, aby braly v úvahu specifika výchovy a vzdělávání dětí s nadáním podle jeho druhu.

3.2.2 Finsko

Školský zákon z roku 1998 podporuje výuku ve školách podle věku a individuálních schopností jednotlivých žáků (§ 3 zákona č. 628), zároveň zohledňuje právo každého žáka začít navštěvovat školu o jeden rok dříve, než je uzákoněna povinná

školní docházka (§ 27 zákona č. 628). Žáci mohou být navíc vzděláváni v předmětech, které nejsou specifikovány v národním kurikulu (§ 11 zákona č. 628). Zákon samotný přímo nezmiňuje nadané a neřadí je ani do skupiny žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. *(Kupcová, Šedá, Tomek, Topinková, Zelendová, 2010, s. 54)*

Ve Finsku mají nadaní žáci možnost využívat několik vzdělávacích postupů, mezi které patří předčasný nástup do školy, u něhož záleží na rozhodnutí rodičů, zda jejich dítě nastoupí do školy v šesti, či sedmi letech. Kromě toho sem patří i přeskokování ročníků, navštěvovat výuku ve vyšších ročnících, zrychlené studium, mimoškolní činnosti, spolupráce s neziskovými organizacemi a s individuálními školiteli. Finsko výrazně upřednostňuje individuální přístup ve vzdělávání, to znamená, že některé základní školy poskytují tzv. dobrovolné skupiny, které žákům umožňují rozvoj jejich schopností. Tyto skupiny jsou zaměřeny na obor matematiky, umění, práci na různých projektech a komunikační technologii.

3.2.3 Rakousko

Poprvé se o nadaných žácích zmiňuje Školský zákon z roku 1962, přímo v § 2 a uvádí, že školy zodpovídají za podporu a rozvoj individuálních schopností každého žáky. Od roku 1974 dostali nadaní žáci podle zákona Schul § 26 příležitost přeskokovat do vyšších ročníků na základě svých schopností. Od roku 1998 pak bylo zavedeno další speciální vzdělávací opatření, kdy bylo podle § 45 Školského zákona nadaným žákům umožněno opouštět výuku během dne za účelem návštěvy přednášek na vysokých školách. *(Kupcová, Šedá, Tomek, Topinková, Zelendová, 2010, s. 56)*

V průběhu posledních 10 let bylo v Rakousku stanoveno několik specifických vzdělávacích nařízení, která berou v úvahu potřeby nadaných. Při jejich vzdělávání se v Rakousku využívají jak integrační, tak i segregační způsoby. Nadaným dětem je poskytnuto vzdělávání v rámci běžných tříd, kde je jim věnována potřebná pozornost a péče. Mimo tohoto přístupu se mohou žáci vzdělávat i ve speciálních školách. Pokud ovšem zůstávají v běžné třídě, mají příležitost přeskokovat do vyšších ročníků, což je možné během povinné devítileté docházky až třikrát. Kromě toho žáci, kteří uspějí

v testech umožňujících vstup do vyššího ročníku, si mohou vybrat, zda přestoupí do vyššího ročníku nebo budou probírat učivo rychleji, než je běžně obvyklé.

3.2.4 Nizozemí

Od roku 2001 jsou nadaní žáci řazeni do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přímo v článku 8 Školského zákona pro základní školy (Primary Education Act) z roku 1998 se říká, že každému dítěti musí být zaručen nerušený vývoj. Vzdělávání musí zajišťovat emocionální, intelektuální a tvůrčí rozvoj a dále směřovat k základním sociálním, kulturním a tělesným znalostem a schopnostem. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami musí být nabídnuto individuální vzdělávání zohledňující jejich specifické potřeby. Vzhledem k těmto opatřením byly zákonem stanoveny podmínky pro přeskokování jednotlivých ročníků na úrovních ISCED 1 – 3. (*Kupcová, Šedá, Tomek, Topinková, Zelendová, 2010, s. 59*)

Během 90. let byl na základních školách v Nizozemí zaregistrován silný integrační vliv, který usiluje o začlenění co největšího počtu dětí do hlavního vzdělávacího procesu. Cílem je poskytnout dětem se speciálními potřebami patřičnou péči a snažit se o to, aby nebyly automaticky zařazovány do škol praktických. Školy bohužel nijak zvlášť nespolupracují s neziskovými organizacemi, které se na nadané jedince zaměřují a jen některé školy poskytují činnosti mimo rámec kurikula orientované především na sportovní a hudební vzdělání.

3.3 Instituce zabývající se nadanými dětmi

Akademie nadání (ANA) - vznikla jako organizace shromažďující rodiče a odborníky, kteří mají možnost pracovat a žít s nadanými dětmi. Jejím cílem je podpora a péče o rodiny s těmito dětmi. Snaží se, aby děti mohly prohlubovat své znalosti a rozvíjely se osobnostně, aby díky svým mimořádným schopnostem nebyly vyčleňovány z řad svých vrstevníků a rodinné vztahy těchto dětí byly vyrovnané.

Asociace malých debružárů České republiky - je organizace, která pomáhá dětem ve věku 7 – 18 let podpořit jejich zájem o vědu a techniku. V rámci této činnosti se pokouší využít svou představivost a fantazii, seznamují se s různými zajímavými pokusy, se zákonitostmi přírody a vše je pro ně nejen poučením, ale i zábavou.

Centrum nadání - kde bok po boku pracují pedagogové, psychologové a další odborní pracovníci, jejichž hlavním úkolem je péče o mimořádně nadané děti. Poskytují jim různé služby, aktivity a další. Centrum také pořádá diagnostické dny napomáhající zjišťování, následnému vzdělávání a výchově dětí s mimořádným nadáním. Někdy jsou organizovány spolu se školami, které uskutečňují různé programy pro další růst mimořádného nadání jejich dětí.

Národní institut dětí a mládeže (NIDM) – Talentcentrum - oddělení, kde zaměstnanci pátrají po nadaných a talentovaných dětech a dále je rozvíjejí a podporují.

Společnost pro talent a nadání (STaN) - je nezisková organizace, která má za cíl pomáhat při vzdělávání nadaných dětí a studentů z České republiky i Slovenska. Jejím záměrem je rozpoznávat mimořádně nadané děti, motivovat a podporovat je, ať už jsou žáky základních či středních škol. Snaží se pro ně vytvořit předpoklady ke studiu na těch nejvlivnějších univerzitách.

ECHA - vznikla v roce 1986 jako mezinárodní společnost European Council for High Ability. Byla založena díky žádosti většiny evropských zemí na uvedení do vzájemného souladu. Jejím hlavním záměrem je sloužit jako komunikační síť mezi lidmi, kteří se zabývají vysokými schopnostmi (jedná se o psychology, vědce, učitele, rodiče a samozřejmě i nadané děti). Tímto způsobem podporuje vyměňování si informací mezi nimi.

Mensa ČR: pro nadané děti – je organizace založena v roce 1946 v Oxfordu a je určena nadaným dětem, jejich učitelům a rodičům. Každý jedinec po dosažení 14 let věku se může stát součástí této instituce. Nejdříve je ale nucen projít testem inteligence, který musí prokázat stupeň inteligence vyšší než 130. O schválení členství pak rozhoduje mezinárodní dozorčí psycholog Mensy International.

Asociace pro mládež, vědu a techniku AMAVET, o.s. – vznikla v roce 1990 z důvodu rozvoje vědeckých aktivit využívaných ve volném čase dětí a mládeže. Předními oblastmi zájmu této instituce jsou informační technologie, biologie, astronomie, modelářství a věda o životním prostředí. Tou nejdůležitější náplní je však vyhledávání a následné rozvíjení mládeže s vědeckým a technickým nadáním.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Vlastní výzkum

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumného šetření bylo zmapovat současný stav vzdělávání dětí s nadáním na základních školách, a to z pohledu pedagogů.

Snahou bylo pomocí dotazníkového šetření ukázat a analyzovat, jakými konkrétními způsoby se pracuje na základních školách s nadanými dětmi.

4.2 Předpoklady výzkumu

Předpoklad č. 1

Předpokládám, že velká část učitelů se přikloní k názoru nedostatečné péče o nadané děti v současné době.

Předpoklad č. 2

Předpokládám, že pedagogové při vzdělávání nadaných žáků nejčastěji volí obohacování učiva, v rámci kterého zadávají různé rozšiřující materiály, hlavně v podobě pracovních listů a tím pádem upřednostňují individuální formu výuky.

Předpoklad č. 3

Předpokládám, že je pro učitele práce s tímto dítětem velmi náročná, především časově a samozřejmě také na přípravu materiálů.

Předpoklad č. 4

Předpokládám, že vztahy mezi nadaným žákem a jeho spolužáky jsou na dobré úrovni, takže nijak zvlášť nenarušují chod třídy.

Předpoklad č. 5

Předpokládám, že většina pedagogických pracovníků hodnotí tyto žáky jak pomocí klasifikace, tak i slovně a dané způsoby tedy kombinují.

Předpoklad č. 6

Předpokládám, že bude převažovat počet škol, které neposkytují žádné mimoškolní aktivity určené přímo nadaným žákům.

Předpoklad č. 7

Předpokládám, že rodiče těchto dětí jim umožňují navštěvovat různé zájmové kroužky a spousta jich bude zprostředkovávat i škola.

Předpoklad č. 8

Předpokládám, že většina pedagogů nikdy nenavštívila žádný seminář nebo školení týkající se nadaných dětí a informace čerpají zejména z různých knih či prostřednictvím internetových stránek.

4.3 Charakteristika výzkumu

Pro výzkumné šetření jsem zvolila základní školy z několika krajů, které jsem vybírala náhodně. Jednalo se o 17 škol z Jihočeského kraje, 9 ze Středočeského kraje, 2 z Plzeňského kraje, 2 z Jihomoravského kraje a 1 škola z kraje Vysočina. Na školách jsem oslovovala učitele prvního stupně, kteří mi poskytli informace dle svého vlastního uvážení. Mým záměrem bylo provést dotazníkové šetření na různě organizovaných základních školách. Jednalo se nejen o školy městské, ale i vesnické s menším počtem žáků. Základní školy v Jihočeském kraji jsem osobně navštívila, mluvila s řediteli a většina z nich byla velice vstřícná. I přesto se mi velké množství dotazníků zpět nevrátilo.

Celkem se výzkumu zúčastnilo:

- 31 základních škol
- 107 pedagogických pracovníků

4.4 Použité metody

4.4.1 Dotazníková metoda

Dotazník je jednou z nejrozšířenějších metod pedagogických výzkumů. Základem této metody je shromáždění dat o respondentovi, ale samozřejmě také zjištění jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají.

Při jeho sestavování je důležité rozhodnout se, jaký typ dotazníku zvolit. Buďto standardizovaný, v němž respondenti volí odpovědi, které už mají předem pevně dané. Pozitivem tohoto typu dotazníku je snadné vyhodnocení jednotlivých dat. Druhým typem jsou otevřené otázky, kde respondent nemá možnost volit z předem daných odpovědí, a tudíž se může vyjádřit svými vlastními slovy. Třetím a také posledním typem je polostrukturovaný dotazník. Ten je kombinací obou předchozích způsobů.

Po sestavení dotazníku by měl přijít na řadu tzv. předvýzkum určený malému množství respondentů. Ten má ověřit jednoznačnost a srozumitelnost našich otázek. Měl by nám tedy prozradit, zda není dotazník příliš náročný a na základě toho pak můžeme jednotlivé otázky přepracovat či upřesnit.

Pozitivní stránkou dotazníkového šetření je, že není časově ani finančně příliš náročné. Výhodou je získání dat jak od malého, tak i velkého počtu respondentů, a tím i získání podstatně většího množství údajů. Dotazník je do určité míry anonymní a odpovědi, které díky němu obdržíme, můžeme kvantifikovat a analyzovat. Na druhou stranu může být nevýhodou určité zkreslení ze strany respondentů, proto je důležité volit dotazník co možná nejjednodušší. Další úskalí vězí v tom, že když nebudeme sami dotazník administrovat, nebudeme mít případně možnost otázky lépe a blíže upřesnit.

Po nashromáždění dat přichází fáze, kdy je potřeba materiál zpracovat a vyhodnotit. Výsledky, které následně získáme, prezentujeme nejen slovně, ale také pomocí různých grafů a tabulek.

4.5 Předvýzkum

Před samotným výzkumem jsem se rozhodla provést předvýzkum, abych se přesvědčila, zda jsou otázky v dotazníku srozumitelné a jestli mi poskytují odpovědi skutečně na to, co chci zjistit.

O vyplnění dotazníku jsem požádala učitele prostřednictvím pana ředitele jedné základní školy v Jihočeském kraji. Celkem se na předvýzkumu podílelo 5 pedagogů, kteří odpovídali dle svého vlastního uvážení.

Po obdržení dotazníků nazpět jsem dospěla ke zjištění, že si učitelé nejsou moc vědomi toho, jak takové nadané dítě vůbec vypadá, a tím pádem nejsou schopni ho ve své třídě rozpoznat. Prvním krokem, který jsem se rozhodla udělat při úpravě mého dotazníku, bylo doplnit stručnou teorii o tom, jak takové dítě s nadáním může vypadat. Kromě toho jsem také přidala vstupní údaje týkající se pohlaví respondenta a délky jeho pedagogické praxe. Vzhledem k tomu, že mi na jednu otázku dotazníku polovina z nich neodpověděla, zaměnila jsem ji za jinou, jejíž odpověď mě v závěru zajímala více.

Veškeré provedené úpravy byly podle mého názoru stěžejní, což se pak promítlo i do samotného výzkumu.

4.6 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Do mého výzkumného šetření bylo zapojeno celkem 31 základních škol a účastnilo se ho dohromady 107 učitelů. Kde to bylo možné a pro mě snadno dostupné jsem dotazníky osobně předala ředitelům škol, kteří pak sami žádali učitele o jejich vyplnění. Jinde jsem byla nucena zvolit elektronickou formu. Všichni ředitelé, s kterými jsem se osobně setkala, byli velice vstřícní, ale na druhou stranu mírně skeptičtí v tom, aby učitelé byli vůbec ochotni dotazník vyplnit.

Dotazník je anonymní, jehož obsahem je celkem 12 položek. V úvodní části se nachází údaj o názvu školy a také stručná teorie, jež má učitelům přiblížit podobu nadaného dítěte. První dvě položky dotazníku obsahují informace o pohlaví respondenta a délce jeho pedagogické praxe. Zbylé položky dále prověřují tyto oblasti:

- organizování výuky a zvolené přístupy
- výukové metody a pomůcky využívané při práci s nadanými žáky

- náročnost práce s tímto dítětem
- způsob hodnocení jeho školní práce
- vztah ostatních žáků k svému nadanému spolužákovi
- organizaci aktivit v rámci školy
- péči a zájem ze strany rodičů
- vzdělání učitelů v této oblasti

Dílčí výpovědi jsem analyzovala a poté vyhodnotila. Odpovědi na jednotlivé otázky byly charakterizovány a dle možností zpracovány do grafů a tabulek.

Tabulka č. 2: ***Druh školy***

plně organizovaná škola	26
malotřídní škola	5

Na dotazníkovém šetření se podílelo 95 učitelů působících v plně organizovaných školách a 12 učitelů ze škol malotřídních.

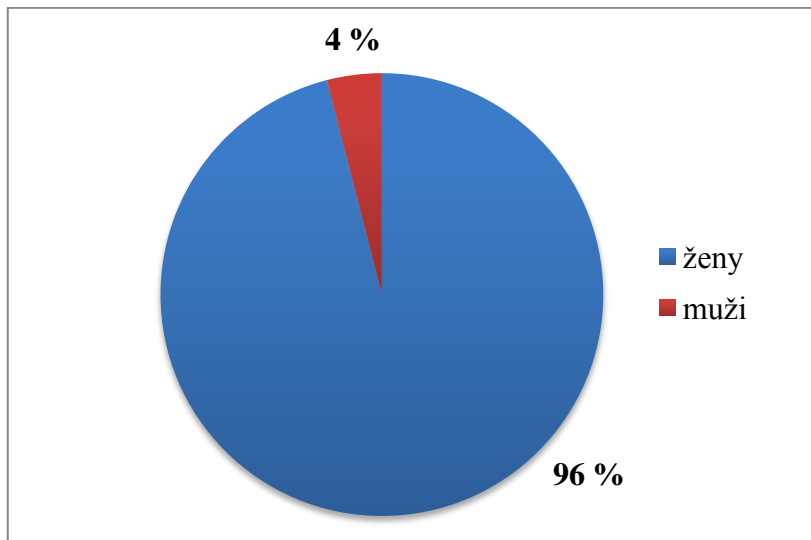
V příloze č. 1 přikládám tabulku se seznamem základních škol, na kterých průzkum proběhl.

Analýza jednotlivých položek dotazníku

Otázka č. 1

Uveďte prosím Vaše pohlaví.

Graf č. 1: *Počet učitelů podle pohlaví*

Z grafu č. 1 můžeme snadno vyčíst, kolik se výzkumného šetření zúčastnilo žen a mužů. Počet žen, který činí 103 (tj. 96 %) dotazovaných jasně převažuje nad počtem mužů, jejichž počet zahrnuje pouze 4 (tj. 4 %) dotazované respondenty.

Tabulka č. 3: *Počet učitelů podle pohlaví v jednotlivých krajích*

Kraj	Ženy	Muži
Jihočeský	67	3
Středočeský	14	1
Plzeňský	14	0
Vysočina	2	0
Jihomoravský	6	0
Celkem	103	4
Vyjádřeno v %	96	4

Otázka č. 2

Doba Vaší pedagogické praxe.

Tabulka č. 4: *Délka pedagogické praxe v jednotlivých krajích*

Kraj	1 – 5 let	5 – 10 let	10 – 20 let	20 a více
Jihočeský	9	6	20	35
Středočeský	3	2	2	8
Plzeňský	1	1	5	7
Vysočina	0	1	1	0
Jihomoravský	1	1	1	3
Celkem	14	11	29	53
Vyjádřeno v %	13	10	27	50

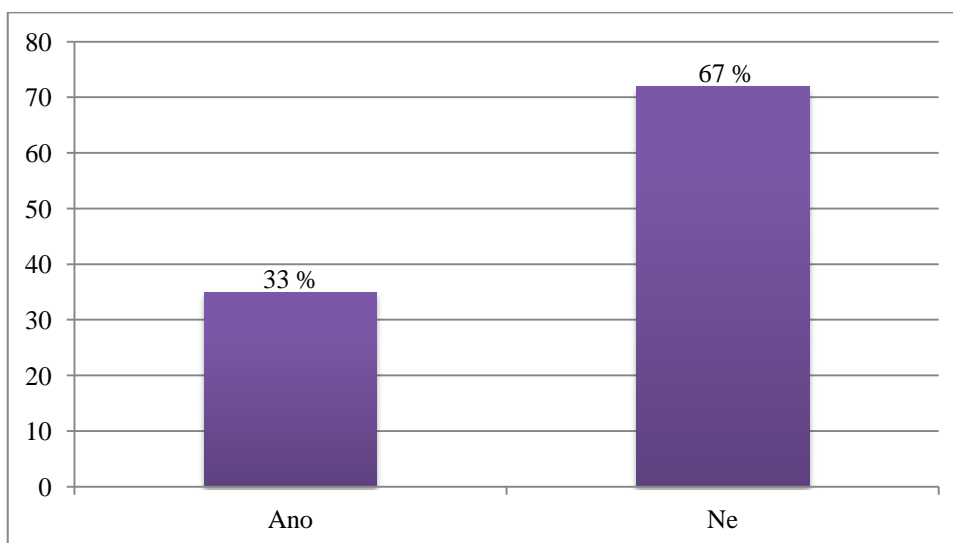
Tato tabulka poukazuje na délku pedagogické praxe dotazovaných respondentů. Vyplývá z ní, že nejvíce učitelů, tj. 53 z celkového počtu dotazovaných, bylo s délkou praxe od 20 let a výše. Pravděpodobně se tedy jednalo o poměrně zkušené pedagogy.

Příjemně mě překvapilo množství učitelů s délkou praxe od 1 do 5 let, kterých bylo celkem 14. 10 – 20 let má odučeno 29 pedagogů, což je druhý největší počet a nejmenší zastoupení měli učitelé s délkou praxe od 5 do 10 let.

Otázka č. 3

Myslíte si, že je nadaným dětem věnována v současné době dostatečná pozornost?

Graf č. 2: *Dostatečná pozornost věnována dětem s nadáním*

Vyhodnocením této otázky se zjistil velký počet pedagogů, a to 72 (tj. 67 %), domnívajících se, že nadaným dětem není v současné době věnována dostatečná pozornost. Podle pěti učitelů je daleko větší soustředěnost směřována na děti se specifickými poruchami učení a měl by se tak zájem o nadané děti zvýšit.

Na druhou stranu 35 (tj. 33 %) respondentů zastává opačný názor, tedy že péče je na dobré úrovni a je dostačující.

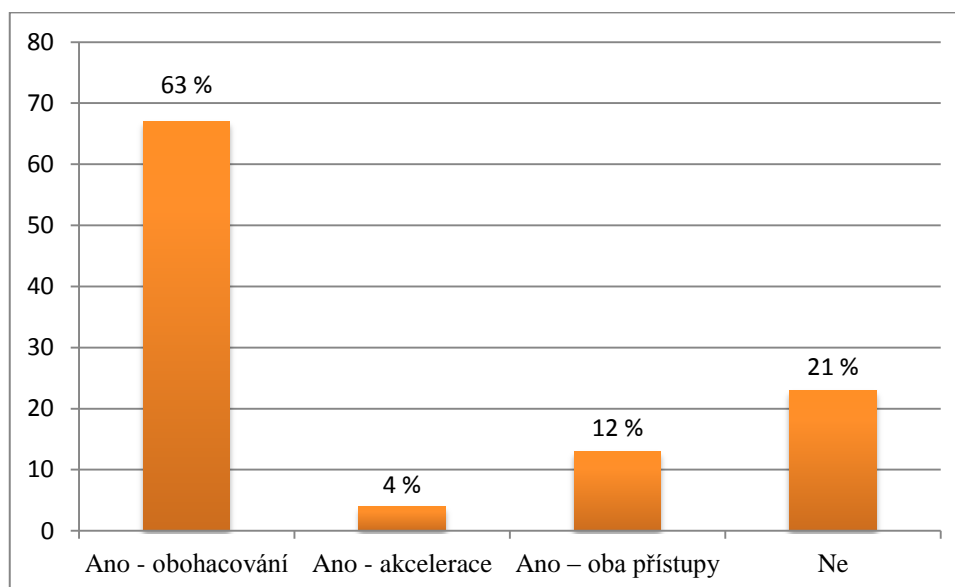
Tabulka č. 5: *Dostatečná pozornost věnována nadaným dětem*

Ano	35	33 %
Ne	72	67 %

Otázka č. 4

Využívá Vaše škola při práci s nadanými dětmi některý z těchto dvou přístupů?

Graf č. 3: *Přístupy využívané při práci s nadanými žáky*

Z grafu č. 3 je patrné, že nejčastěji využívaným přístupem při práci s nadanými žáky je obohacování. Odpovědělo tak 67 (tj. 63 %) učitelů, kteří se v rámci tohoto přístupu snaží rozšiřovat učivo vytvářením pracovních listů navíc a zadávají náročnější úkoly, aby se žák o hodinách nenudil a stále se zlepšoval. Jedna škola zprostředkovává pro nadané žáky speciální hodiny organizované 2x týdně. Děti s nadáním se tak scházejí mimo svoji kmenovou třídu, tedy v úplně jiné místnosti, kde se společně vzdělávají v určitých

oblastech pod vedením speciálního učitele. Řeší náročnější a zajímavé úlohy, které se snaží nejdříve vyřešit samy a poté vše rozebírají společně.

Jen 4 (tj. 4 %) dotazovaní uvedli akceleraci, v rámci které žák přeskočil ročník a 13 (tj. 12 %) z nich kombinaci obou způsobů. 23 (tj. 21 %) respondentů nevyužívá žádný z těchto přístupů.

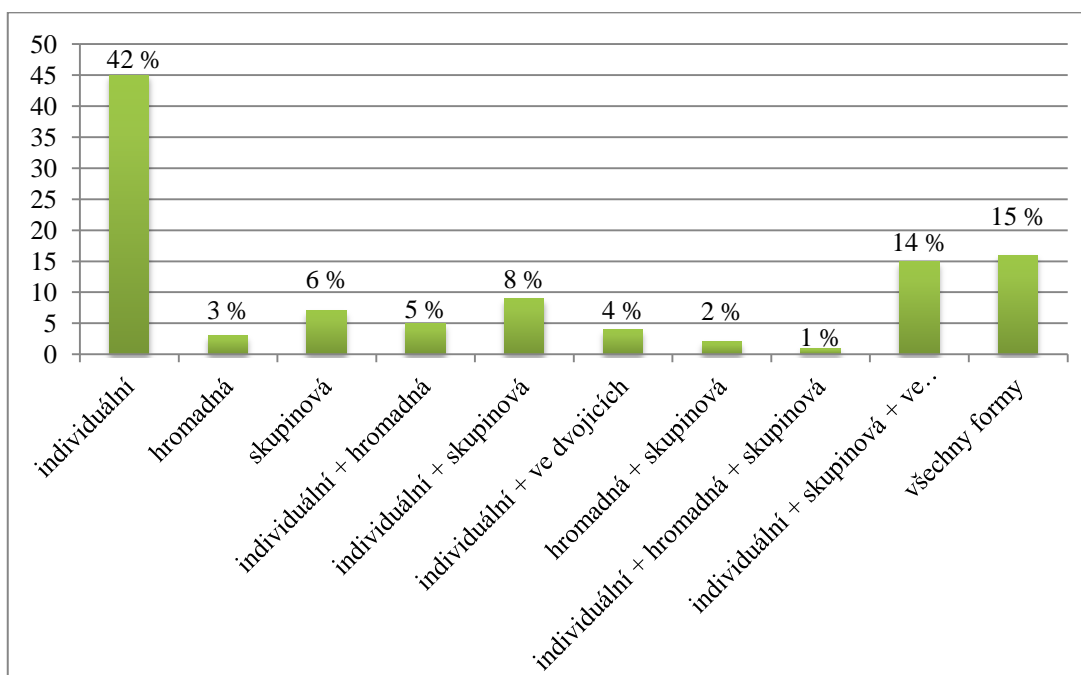
Tabulka č. 6: *Přístupy využívané při práci s nadanými dětmi*

Ano – obohacování	67	63 %
Ano – akcelerace	4	4 %
Ano – oba přístupy	13	12 %
Ne	23	21 %

Otázka č. 5

Jakou formou organizujete jejich výuku?

Graf č. 4: *Formy organizace výuky*

45 (tj. 42 %) pedagogů ze 107 dotazovaných volí pouze individuální formu výuky. Zadávají práci navíc, snaží se využít dovednosti dítěte pro ostatní spolužáky a po vyučování se žákovi individuálně věnují. Z tohoto počtu má dvanáct učitelů ve třídě

nadaného žáka s individuálním vzdělávacím plánem. Ten je vypracovaný na celý školní rok.

Poměrně málo oblíbená je hromadná výuka zastoupena jen 3 (tj. 3 %) učiteli a to samé se týká i skupinové formy využívané 7 (tj. 6 %) učiteli.

Dále respondenti uváděli kombinace třech předešlých forem, jež střídají podle možností a počtu žáků. Pro 16 (tj. 15 %) pedagogů jsou však důležité všechny formy a snaží se je v hodinách různě proměňovat.

Tabulka č. 7: *Přehled organizačních forem výuky*

individuální	45	42 %
hromadná	3	3 %
skupinová	7	6 %
individuální + hromadná	5	5 %
individuální + skupinová	9	8 %
individuální + ve dvojicích	4	4 %
hromadná + skupinová	2	2 %
individuální + hromadná + skupinová	1	1 %
individuální + skupinová + ve dvojicích	15	14 %
všechny formy	16	15 %

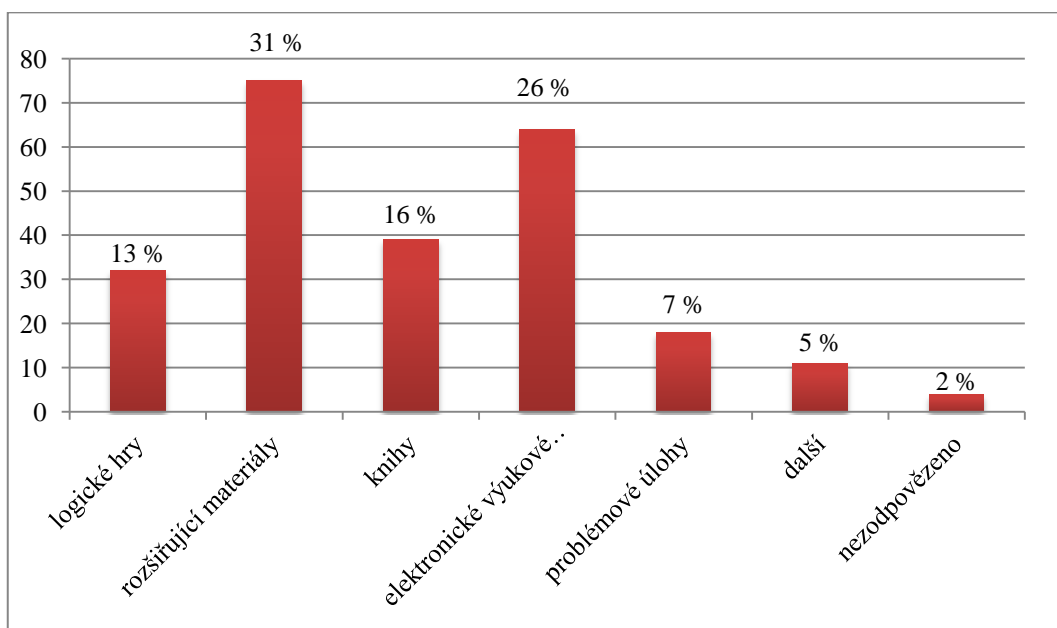
Otázka č. 6

Které pomůcky a metody využíváte při práci s nadanými dětmi?

Tabulka č. 8: *Pomůcky používané při práci s nadanými žáky*

Pomůcky	logické hry	32	13 %
	rozšiřující materiály	75	31 %
	knihy	39	16 %
	elektronické výukové programy	64	26 %
	problémové úlohy	18	7 %
	další	11	5 %
	nezodpovězeno	4	2 %

Graf č. 5: *Pomůcky používané při práci s nadanými žáky*

Z grafu č. 5 je jasné, že nejčastěji používanými pomůckami při vzdělávání nadaných žáků jsou rozšiřující materiály, mezi které učitelé řadili především různé pracovní listy, doplňující materiály, myšlenkové mapy pomáhající dětem rozvíjet kreativitu a představivost. Kromě toho zmiňovali také nakopírované materiály z jiných učebnic či učebnic určených pro vyšší ročník.

Oblíbeným prostředkem mezi pedagogy jsou dále elektronické výukové programy zaměřené na určitou oblast vzdělávání. Děti je tak mají možnost využívat pomocí počítače, tabletu či interaktivní tabule.

Zásadní jsou pro učitele též knihy v podobě encyklopedií zaměřených na různé obory lidského vědění, rovněž i slovníky, atlasy, časopisy a jiná literatura, která dítě zajímá. Nadaný žák si ji může sám vybrat a přinést do školy, kde s ní následně pracuje.

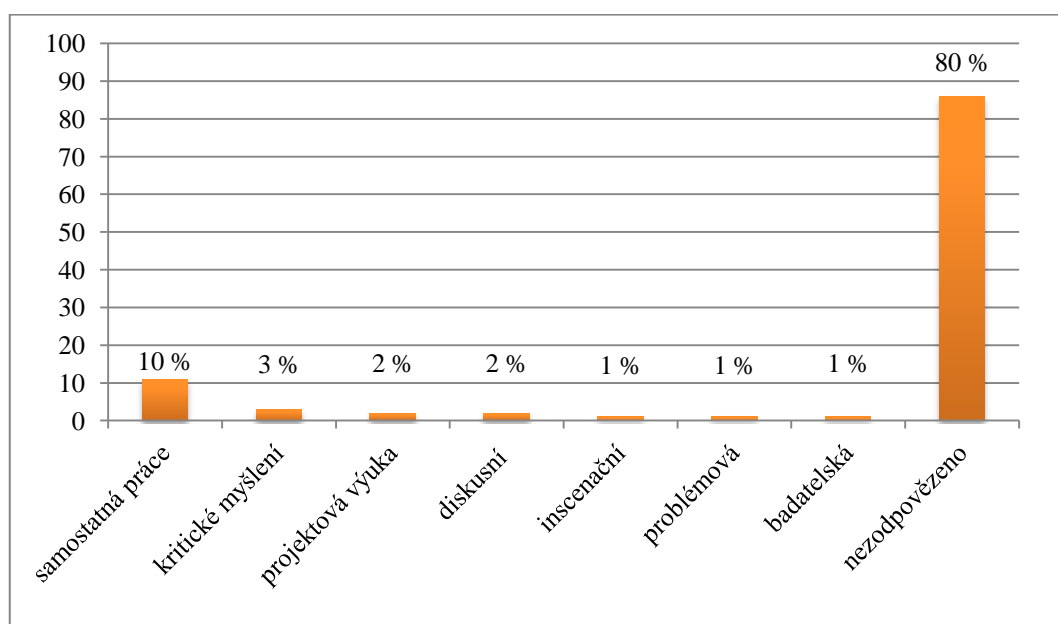
Mimo to má dítě možnost využívat logické hry, obzvláště strategické na rozvoj paměti a představivosti, karetní hry a v neposlední řadě hlavolamy, kvízy a rébusy k procvičování logického myšlení.

Malý počet učitelů zadává žákům problémové úlohy pro rozvoj jejich myšlení a schopnost problém řešit. Dalšími a v malém množství používanými pomůckami, o kterých se respondenti zmiňovali, jsou referáty o tématech, které žáka zajímají. Po zpracování svého referátu je následně vyzván k jeho prezentaci ostatním spolužákům, čímž přispívá ke sdělení nových poznatků. Jedna škola také používá pomůcky Montessori a uváděno bylo i Logico Piccolo. Zbylá část učitelů na tuto otázku neodpověděla.

Tabulka č. 9: *Výukové metody využívané při práci s nadanými žáky*

Metody	samostatná práce	11	10 %
	kritické myšlení	3	3 %
	projektová výuka	2	2 %
	diskusní	2	2 %
	inscenační	1	1 %
	problémová	1	1 %
	badatelská	1	1 %
	nezodpovězeno	86	80 %

Graf č. 6: *Výukové metody využívané při práci s nadanými žáky*

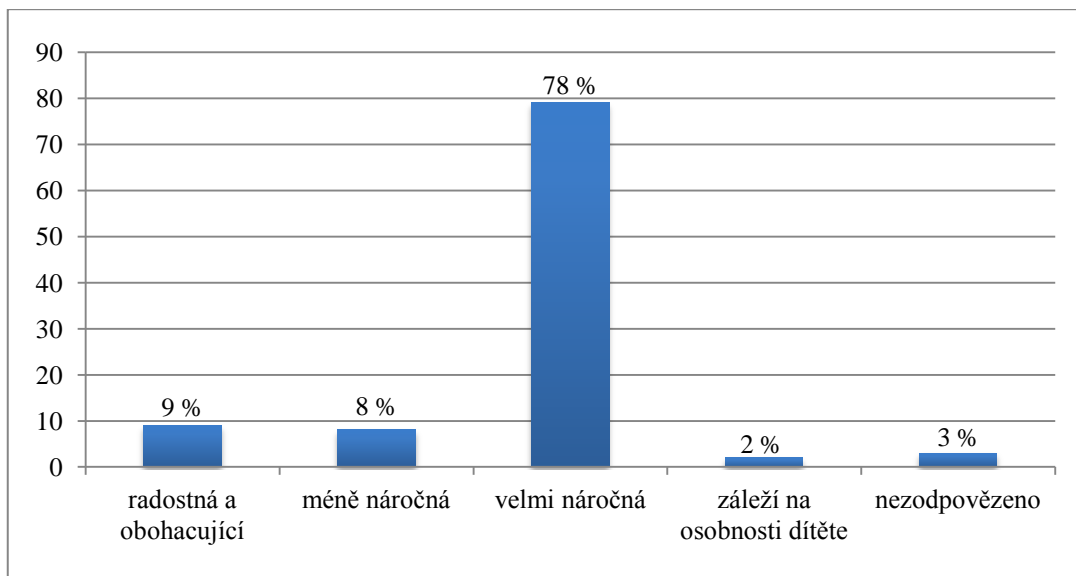
Výukové metody uvedlo pouze 11 učitelů ze 107 dotazovaných. Nejčastěji byla zmiňována samostatná práce, v rámci které žák pracuje samostatně a nové poznatky získává pomocí vlastního snažení. Rovněž uváděli metodu kritického myšlení a projektové vyučování. Na základě této metody zadávají učitelé práci na projektu, který je zaměřený na nějaké téma a žák je povinen v určitém čase tento projekt vypracovat. Ten je pak na konci prezentován ostatním dětem. U některých pedagogů se osvědčila i metoda diskusní, inscenační, problémová a badatelská.

Zbylá část respondentů neuvadla žádnou z metod.

Otázka č. 7

Jak náročná je pro vás práce s tímto dítětem?

Graf č. 7: *Míra náročnosti práce s nadaným dítětem*

Pro 9 ze 107 (tj. 9 %) dotazovaných učitelů je práce s nadanými žáky především radostná a obohacující. Některé pedagogy tato práce velmi baví a dává jim pocit, že jejich snaha není zbytečná a úspěchy dětí jsou i částečně jejich zásluhou. Nadaní žáci se v těchto případech dobře zapojují do kolektivu i výuky, a proto nároky na práci učitele nejsou tak vysoké.

V 8 (tj. 8 %) případech je práce přiměřeně náročná, to znamená, že nezasahuje v tak velkém množství do učitelova časového rozvrhu.

79 ze 107 (tj. 78 %) pedagogů považuje výuku nadaných dětí za velmi náročnou, a to z hlediska časového, což zahrnuje jak více práce na doma, tak rovněž přípravy individuálních úkolů odlišných od práce zbytku třídy. Pro některé je obtížné pracovat s tímto dítětem v rámci celé třídy. Několik učitelů totiž uvedlo, že má ve třídě spolu s nadaným žákem ještě dítě s handicapem mající individuální plán a jiný rozsah učiva. To je pro ně vyčerpávající, poněvadž se nemůžou věnovat všem dětem najednou.

2 (tj. 2 %) dotazovaní učitelé pokládají za rozhodující osobnost dítěte. To znamená, jak dítě spolupracuje a přistupuje k zadaným úkolům, záleží i na jeho chování a zda vykazuje o práci zájem. Zbylá část dotazovaných nevedla žádnou odpověď.

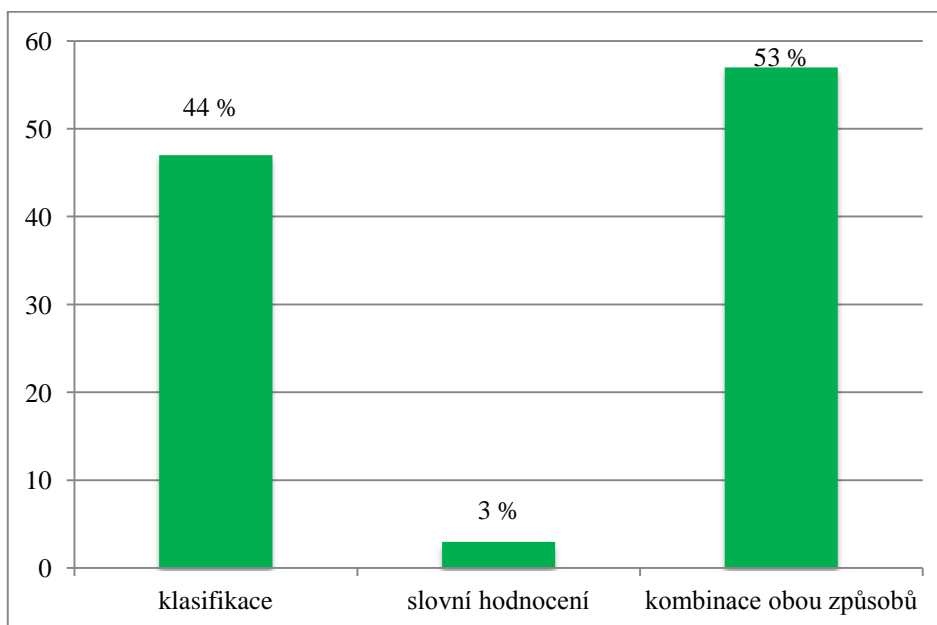
Tabulka č. 10: *Míra náročnosti práce s nadaným dítětem*

radostná a obohacující	9	9 %
méně náročná	8	8 %
velmi náročná	79	78 %
záleží na osobnosti dítěte	2	2 %
nezodpovězeno	3	3 %

Otázka č. 8

Jakým způsobem hodnotíte jeho školní práci?

Graf č. 8: *Způsob hodnocení školní práce*

V odpovědích na tuto otázku převažovala kombinace obou způsobů hodnocení, tedy klasifikace a hodnocení slovní. Všichni učitelé takto žáka hodnotí průběžně během celého školního roku, kdy způsoby střídají podle možností. Některé školy pro využití slovního hodnocení vyžadují souhlas rodičů, jelikož určité množství jich ho považuje za méně hodnotné. Několik učitelů uvedlo, že jsou pro rodiče zásadní hlavně známky, a problémy, které dítě může mít, už je nezajímají. Proto pro některé školy není zrovna snadné tyto rodiče pro slovní hodnocení získat.

O něco méně respondentů uvedlo pouze klasifikaci a velice malé procento pedagogů přistupuje jen k samotnému slovnímu hodnocení.

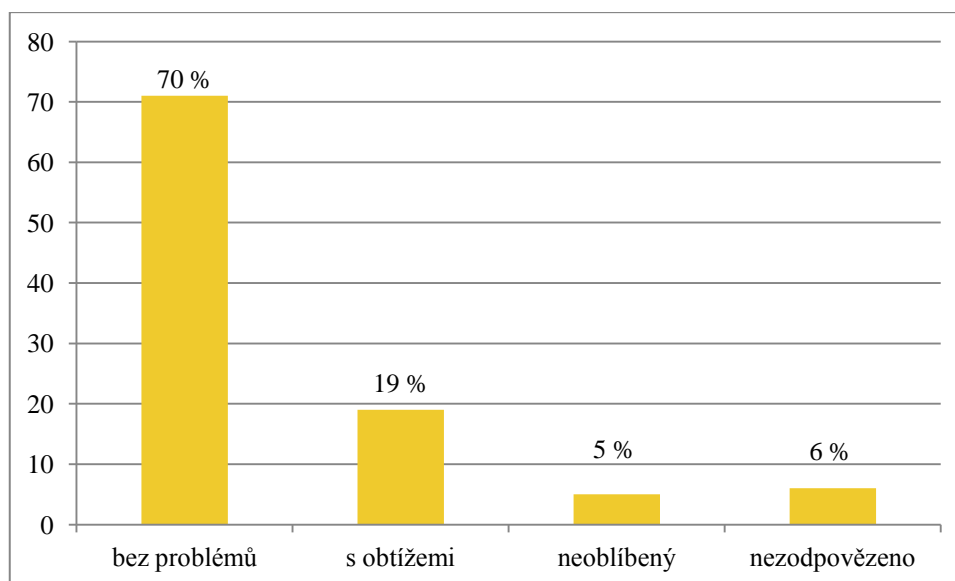
Tabulka č. 11: *Způsob hodnocení školní práce*

klasifikace	47	44 %
slovní hodnocení	3	3 %
kombinace obou způsobů	57	53 %

Otázka č. 9

Jak nadaného žáka přijímají jeho spolužáci?

Graf č. 9: *Přijímání nadaného žáka svými vrstevníky*

V 70 % případů není žádný problém ve vztazích s ostatními žáky ve třídě. Dítě je v kolektivu oblíbené, dobře spolupracuje, vysvětluje učivo a pomáhá slabším spolužákům. Pro některé žáky je dokonce motivací k vyšším výkonům, obdivují ho a je jejich vzorem. Děti se k němu rády obrací s jejich problémy. Je respektován a ostatní spolužáci s ním chtějí být při práci ve skupině. Učitelé vedou děti k tomu, že odlišnosti mezi lidmi jsou normální a běžné, takže žáci nemají s přijetím nadaného spolužáka potíže.

19 % dotazovaných respondentů uvádí obtížné přijímání žáka s nadáním svými vrstevníky. Často podle učitele záleží na osobnosti samotného dítěte. Pokud je s ostatními dětmi ve skupině, nedělá jim to problém, ale jinak s dotyčným moc nekamarádí. Jedna paní učitelka uvedla, že má ve třídě dívku, která je skromná, ráda pomůže a také dobrá organizátorka, děti ji mají rády. Naopak chlapec, který je šikovný, bystrý, má velmi dobrý

všeobecný rozhled, není příliš oblíbený, jelikož se rád upřednostňuje, vychvaluje a povyšuje nad ostatní.

V 5 % případů je mezi vrstevníky neoblíbený. Dítě je vyčleňováno z kolektivu, žáci ho nepřijímají, posmívají se mu a nazývají ho “šprtem“. Při skupinové práci často ustupují do pozadí, nechávají mu volné pole, ať si práci udělá sám a po svém. V jednom případě bylo uvedeno, že byla žákyně svými spolužáky natolik šikanována, až opustila školu.

6 % pedagogů se k této otázce nijak nevyjádřilo.

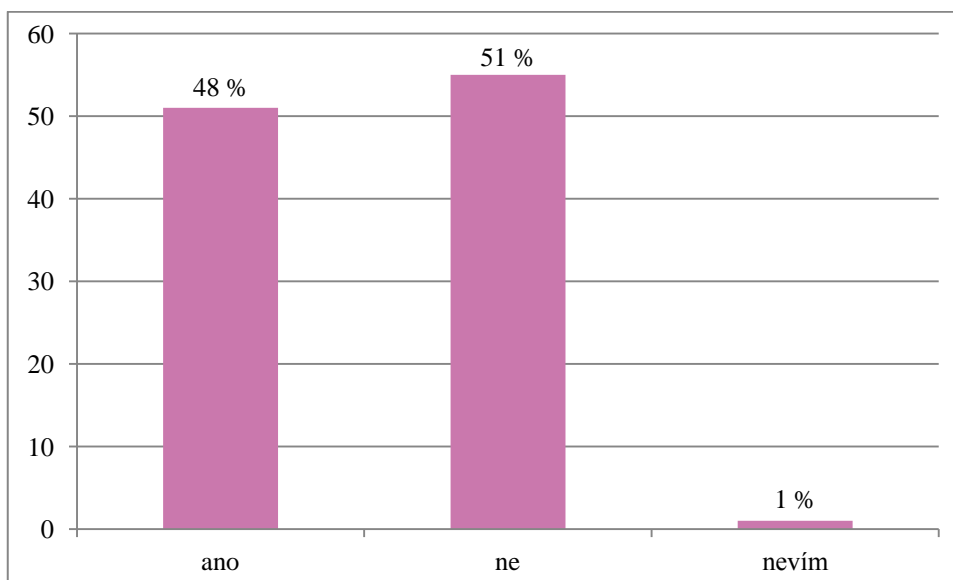
Tabulka č. 12: *Přijímání nadaného žáka svými vrstevníky*

bez problémů	71	70 %
s obtížemi	19	19 %
neoblíbený	5	5 %
nezodpovězeno	6	6 %

Otázka č. 10

Nabízí Vaše škola pro nadané žáky nějaké mimoškolní aktivity?

Graf č. 10: *Mimoškolní aktivity zprostředkované školou*

55 (tj. 51 %) dotazovaných učitelů odpovědělo, že jejich škola nenabízí žádné mimoškolní aktivity pro nadané žáky.

51 (tj. 48 %) z celkového počtu dotazovaných uvádí různorodé kroužky zaměřené zejména výtvarně, sportovně, počítačově, matematicky, hudebně a jazykově. Dále mohou

využívat kroužek šachový, strategických her, vědeckých pokusů, dramatický a zábavné logiky. Jedná se tedy o poměrně velkou a pestrou škálu aktivit. Žákům je nabídnuta i možnost účasti na různých vědomostních soutěžích či olympiádách. Některé školy zprostředkovávají také speciální kroužky zaměřené na obohacování učiva.

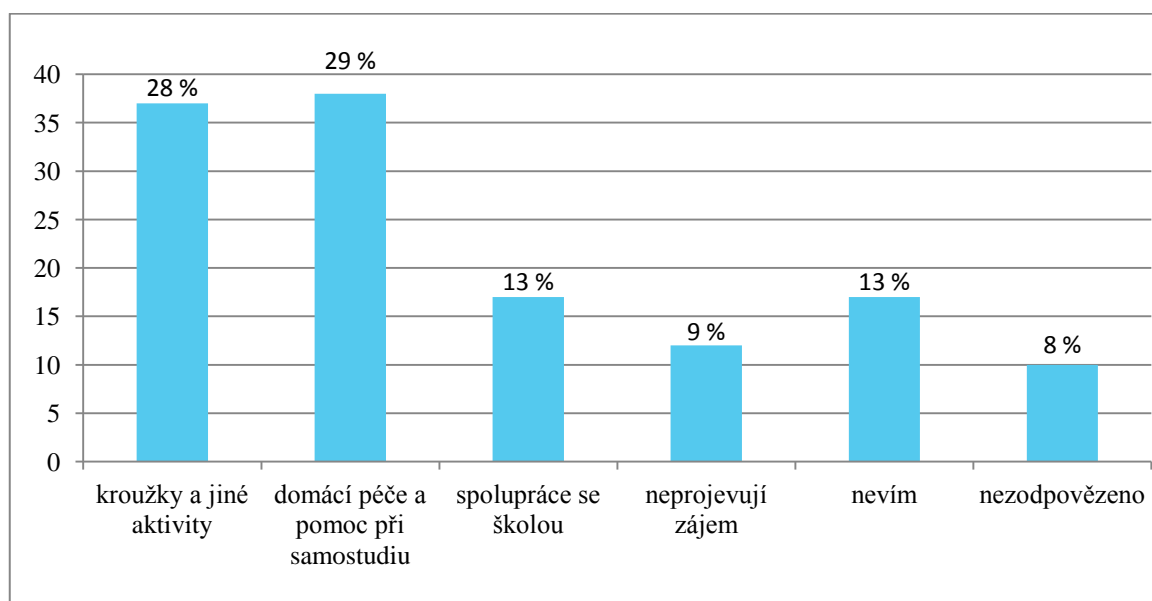
Tabulka č. 13: *Mimoškolní aktivity zprostředkované školou*

ano	51	48 %
ne	55	51 %
nevím	1	1 %

Otázka č. 11

Jak přispívají rodiče nadaných dětí do jejich rozvoje a vzdělání?

Graf č. 11: *Podíl rodičů na rozvoji a vzdělání jejich dítěte*

Odpověď 38 (tj. 29 %) učitelů z celkového počtu dotazovaných se týkala obzvláště domácí péče ze strany rodičů a pomoci při samostudiu žáka. V tomto případě se rodiče zajímají o vzdělání svého dítěte, podporují ho, spolupracují na domácí přípravě, zajišťují mu další nadstavbové studium a vedou ho k odpovědnosti a cílevědomosti. Odpovídají na jeho zvědavé otázky, více s ním komunikují, nabízejí mu knihy, které jsou pro něho poutavé a často jezdí na různé poznávací výlety. Poskytují mu různorodé rozšiřující materiály, které obstarávají v podobě pracovních sešitů zakoupených v běžném obchodě

a v neposlední řadě také posilují jeho slabé stránky týkající se vizuomotoriky a grafomotoriky.

37 (tj. 28 %) pedagogů uvedlo, že rodiče dětem zajišťují různé kroužky a jiné zájmové aktivity. Jedná se např. o hru na nějaký hudební nástroj, kdy dítě dochází do základní umělecké školy. Kromě toho navštěvují i jazykové školy, sportovní kluby a kreativní dílny.

Výpovědi 17 (tj. 13 %) respondentů uvádí dobrou spolupráci rodičů se školou a školním psychologem. Individuálně konzultují s učitelem a spolu s ním hledají vhodná řešení, jak k práci s dítětem přistupovat. Finančně přispívají také na koupi různých pomůcek.

V 9 % se rodiče bohužel neangažují vůbec, vyžadují snahu především od školy a o práci doma nechtějí slyšet. Jejich nezájem omlouvají tím, že učitel je ten, kdo má dítě vzdělávat.

13 % učitelů neví, zda rodiče vůbec nějakým způsobem své děti podporují a 8 % na otázku neodpovědělo vůbec.

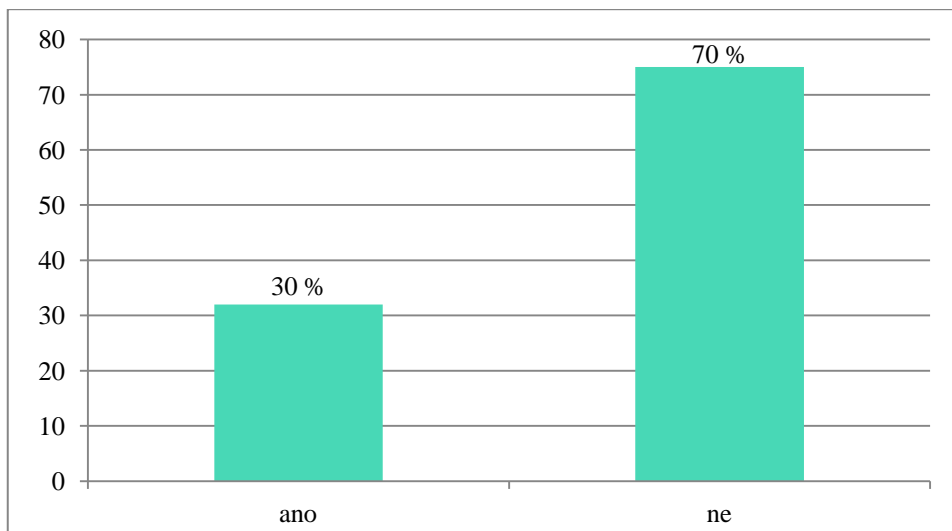
Tabulka č. 14: *Podíl rodičů na rozvoji a vzdělání jejich dítěte*

kroužky a jiné aktivity	37	28 %
domácí péče a pomoc při samostudiu	38	29 %
spolupráce se školou	17	13 %
neprojevují zájem	12	9 %
nevím	17	13 %
nezodpovězeno	10	8 %

Otázka č. 12

Byla jste vy sama proškolená pro práci s nadanými dětmi?

Graf č. 12: *Účast učitelů na seminářích zaměřených na děti s nadáním*

Na tuto otázku odpověděli všichni dotazovaní učitelé. 75 (tj. 70 %) z nich nebylo žádným způsobem proškoleny pro práci s nadanými žáky, a tak se vzdělávají sami tím způsobem, že informace vyhledávají obzvláště na internetu nebo možnosti konzultují se svými kolegy. To je pro ně samozřejmě časově náročné. Téměř čtvrtina učitelů by byla ráda proškoleny v této oblasti.

32 (tj. 30 %) respondentů absolvovalo buď školení, které bylo zaměřeno na doporučení, jak pracovat a pomáhat nadaným dětem nebo se zúčastnilo seminářů na pedagogické fakultě při studiu speciální pedagogiky. Na dvě školy byl přizván psycholog z pedagogicko-psychologické poradny, který se nadanými dětmi zabývá a přednášel učitelům na toto téma.

Tabulka č. 15: *Účast učitelů na seminářích zaměřených na děti s nadáním*

ano	32	30 %
ne	75	70 %

4.7 Shrnutí

Předpoklad č. 1 se potvrdil. Z pohledu více než poloviny učitelů je dětem s nadáním věnována nedostatečná pozornost. I když jsem takovou odpověď předpokládala, počet pedagogů, kteří takto odpověděli, mě i přesto překvapil a podle mého názoru je až příliš vysoký. Nemyslím si, že by byla péče o tyto děti nedostatečná, spíš se domnívám, že mnoho učitelů nedokáže tyto děti ve své třídě rozpoznat, a tudíž jim nemohou nabídnout tu správnou pozornost.

Předpoklad č. 2 se potvrdil. Přístup, který se u učitelů osvědčil nejvíce, bylo obohacování výuky a na základě toho se pedagogové snaží pro žáky obstarávat různé materiály rozšiřující učivo a volí zejména individuální formu výuky. Já osobně si myslím, že jsou oba přístupy více než vhodné a každý má něco do sebe. Mohou mít ale samozřejmě i svá úskalí. V první řadě je ale důležité, aby daný způsob co nejvíce vyhovoval dítěti a jeho potřebám.

Předpoklad č. 3 se potvrdil. Pro naprostou většinu pedagogů je výuka nadaných žáků časově velmi náročná, ale také nesnadná na přípravu vhodných materiálů. S tímto názorem musím souhlasit, jelikož jsem se s nadanými žáky setkala na praxi v jedné třídě, kde jsem asistovala paní učitelce. Aktivizovat takové dítě je opravdu obtížné, obzvláště když je ve třídě dalších 20 dětí čekajících, že se jim bude učitel věnovat.

Předpoklad č. 4 se potvrdil. Polovina dotazovaných učitelů využívá oba dva způsoby a ty podle možností kombinují. S jejich odpovědí souhlasím. Klasifikace je podle všeho dobrý způsob hodnocení, ale podle mě je podstatné i hodnocení slovní, které je obsáhlejší a může být mnohem výstižnější. Umožňuje učiteli vyzdvihnout žákovy přednosti, ale zároveň též jeho nedostatky, na jejichž odstranění pak může zapracovat.

Předpoklad č. 5 se potvrdil. Vztahy mezi nadaným žákem a jeho spolužáky jsou podle většiny učitelů dobré. Každý učitel se snaží, aby klima v jeho třídě bylo příznivé a vztahy mezi žáky fungovaly. Pravdou ovšem je, že to není zrovna snadný úkol, obzvláště když je součástí kolektivu nadaný žák. Proto je podle mě důležité, aby učitel ostatní žáky vedl k uvědomění si rozdílů mezi lidmi, které jsou naprosto normální, a není třeba je odsuzovat.

Předpoklad č. 6 se potvrdil. Velké množství pedagogů totiž uvedlo, že jejich škola neposkytuje žádné mimoškolní aktivity určené přímo nadaným dětem. Na druhou stranu jim ale dávají možnost navštěvovat poměrně velký počet kroužků a aktivit různého druhu, které jsou však přístupné i ostatním dětem.

Předpoklad č. 7 se částečně potvrdil. Převažuje počet rodičů podílejících se na rozvoji svého dítěte především doma a tam mu pomáhají při samostudiu. Množství rodičů, kteří mu umožňují navštěvovat kroužky, byl až na druhém místě. Z uvedených aktivit na školách, jež mohou navštěvovat všichni žáci, však kroužky převládaly. Myslím si, že v současné době existuje značné množství kroužků a aktivit, které se dají využít a záleží jen na rodičích, zda dají dítěti možnost v rámci těchto aktivit svůj potenciál rozvíjet.

Předpoklad č. 8 se potvrdil. Většina učitelů se bohužel nezúčastnila žádného školení či semináře zaměřeného na tento typ dětí a snaží se informace dohledávat v různých knihách nebo na internetu. Každá škola by podle mého názoru měla poskytnout učiteli možnost se v tomto ohledu vzdělávat, aby byl připraven na situaci, že se takové dítě v jeho třídě objeví. Samozřejmě to není jen o zásluze školy, ale i učitelově odhodlání a ochotě.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jakými způsoby probíhá vzdělávání žáků s nadáním na základních školách a jak k těmto dětem přistupují samotní učitelé. Podle mého názoru byl tento záměr splněn.

Je třeba si uvědomit, že nadané děti jsou součástí naší společnosti. Jsou všude kolem nás a je důležité vědět, jak je rozpoznat, aby jejich schopnosti nezůstaly nevyužité. Jde o mimořádné osobnosti, a proto je nutné, abychom jim porozuměli a dali jim příležitost se rozvíjet. Abychom toho však docílili, je potřeba, aby se do tohoto procesu zapojili nejen pedagogové, ale především také rodiče, kteří jsou toho nedílnou součástí a nenechávají práci jen na škole. Vždyť přece výchova každého dítěte začíná v domácím prostředí a tam by měla pokračovat i po dobu školní docházky, zejména u nadaných dětí. Ráda bych také podotkla, že by bylo více než prospěšné lépe propracovat vzdělávání pedagogů, kteří se budou touto problematikou zabývat a zavést tento vzdělávací systém do běžných škol. Mohli bychom najít spoustu kladných stránek, proč být součástí procesu vzdělávání tohoto dítěte. Je třeba si ale připustit, že je to i nesnadná cesta, která s sebou přináší mnohá úskalí. V každém případě to závisí na dané situaci, možnostech a dalších okolnostech. Co je ale obzvláště důležité, nezapomínat na dítě samotné a brát ohledy na jeho přání a potřeby.

Psaní práce na toto téma mě obohatilo novými poznatky a zkušenostmi pro mé budoucí zaměstnání pedagoga. Přinutila mě mnohem více se nad touto problematikou zamyslet, pokusit se alespoň trochu vžít do jejich role a doufám, že mi jednou ulehčí vklouznutí do světa těchto dětí s mimořádným nadáním.

Bibliografie

Seznam literatury:

DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty, aneb Nadání má každý*. Praha: Lidové noviny, 2005. 249 s. ISBN 80-7106-840-3

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-297-3

HAVIGEROVÁ, J. M. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. 144 s. ISBN 978-80-247-3857-4

HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-1998-6

HŘÍBKOVÁ, L. *Základní témata problematiky nadaných*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 72 s. ISBN 978-80-86723-25-9

LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis s.r.o., 2007. 164 s. ISBN 978-80-86903-48-4

LAZNIBATOVÁ, J. *Spoznajte nadané dieťa*. Bratislava: Iris, 2003. 394 s. ISBN 80-7167-068-5

MŮNKS, F. J., YPENBURG, I. H. *Nadané dítě*. Praha: Grada publishing a.s., 2002. 100 s. ISBN 80-247-0445-5

MUDRÁK, J. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada publishing a.s., 2015. 176 s. ISBN 978-80-247-5089-7

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5

SKUTIL, M. a kolektiv. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. 207 s. ISBN 80-7178-544-X

Internetové zdroje:

Akademie nadání [online]. ©2010 – 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.akademie-nadani.cz/>

Amosek [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z WWW: <http://www.amosek.cz/>

Asociace pro mládež, vědu a techniku [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://amavet.fvtp.cz/>

Centrum nadání [online]. ©2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.centrumnadani.cz/centrum-nadani.html>

Centrum pro talentované děti a mládež [online]. ©2014 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.objevitelske-soboty.cz/>

ČERVENKOVÁ, I. *Výukové metody a organizace vyučování* [online]. Ostrava, 2013 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z WWW: <http://projekty.osu.cz/svp/opory/pdf-cervenkova-vyukove-metody-a-organizace-vyucovani.pdf>

Debrujáři – Asociace malých debrujárů České republiky [online]. ©2002 – 2009 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.debrujar.cz/2010/>

ECHA – společnost pro talent a nadání [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.talent-nadani.cz/>

FOŘTÍKOVÁ, J., NOVOTNÝ, T. a kol. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách* [online]. Turnov: Vzdělávací centrum, 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z WWW: <http://www.vctu.cz/psycholog/?q=system/files/publikace-nadani.pdf>

HŘÍBKOVÁ, L. *Mimořádně nadané děti ve škole a v rodině* [online]. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2010 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z WWW: http://www.pf.ujep.cz/files/kps/vyuka_KPS/Skripta_Mimoradne_nedane_deti_Hribkova_.pdf

KOVÁŘOVÁ, R., KLUGOVÁ, I. *Edukace nadaných dětí a žáků* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z WWW: <http://projekty.osu.cz/synergie/dok/opory/kovarova-edukace-nadanych-deti-a-zaku.pdf>

KUPCOVÁ, M., ŠEDÁ, S., TOMEK, K., TOPINKOVÁ, R., ZELENDOVÁ, E. *Vzdělávání nadaných dětí a žáků* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010 [cit. 2015-02-14]. Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Nadani_prehled.pdf

Mensa ČR: pro nadané děti. Knihy, doporučená literatura [online]. ©2015 [cit. 2015-06-10]. Dostupné z WWW: <http://deti.mensa.cz/index.php?pg=odborne-informace--knihy--rodice>

Mensa České republiky [online]. ©1989 - 2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://deti.mensa.cz/index.php>

Nadané děti [online]. ©2015 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanedeti.cz/>

Nadané dítě. Výchovné programy pro tablety pod OS android [online]. ©2015 [cit. 2015-06-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanedite.cz/vyukove-programy-pro-tablety-pod-os-android/>

Nadaní žáci. Francoys Gagne – diferencovaný model nadání a talentu [online]. ©2012 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>

Nadaní žáci. Gagneho diferenciální model talentu a nadání [online]. ©2012 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>

Nadaní žáci. Model A. J. Tannenbauma [online]. ©2012 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanizaci.cz/vedet-vic-tematicke-clanky-modely-nadani>

ŠTÁVA, J., NOVOTNÁ, M., JANDA, M., VĚCHTOVÁ, G., DAN, J., ŠKRABÁNKOVÁ, J. *Příručka pro práci s nadanými dětmi* [online]. Ostrava: VŠB – Technická univerzita, 2012 [cit. 2015-06-02]. Dostupné z WWW: http://kvs-projekty.vsb.cz/icpn/repo/2.Prirucka_pro_praci_s_nadanymi_zaky.pdf

Talentcentrum [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <http://znv.nidv.cz/talentcentrum>

Základní škola Planá nad Lužnicí. Vzděláváme a rozvíjíme nadané žáky [online]. 2012 [cit. 2015-06-09]. Dostupné z WWW: <http://exported.zsplana.cz/nadani-zaci-materialy/>

Wikipedie. Dotazníkové šetření [online]. poslední revize 18. 2. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dotazn%C3%ADkov%C3%A9_%C5%A1et%C5%99en%C3%AD

Přílohy

Seznam příloh:

- Příloha č. 1: Seznam škol, kde se uskutečnil výzkum
- Příloha č. 2: Předvýzkum – dotazník pro učitele
- Příloha č. 3: Výzkum – dotazník pro učitele
- Příloha č. 4: Úloha – doplňování slov do věty
- Příloha č. 5: Úloha – tvoření slov doplněním stejných písmen
- Příloha č. 6: Úloha – slovní řetězy
- Příloha č. 7: Úloha – hádanky
- Příloha č. 8: Úloha – hádanky
- Příloha č. 9: Úloha – „Devítky“ a matematické řady
- Příloha č. 10: Úloha – úkol rozvíjející postřeh a vnímání
- Příloha č. 11: Úloha – vnímání 2D
- Příloha č. 12: Úloha – prostorová představivost 3D
- Příloha č. 13: Český jazyk – vyjmenovaná slova (4. ročník)
- Příloha č. 14: Matematika (1. ročník)
- Příloha č. 15: Člověk a jeho svět – evropská města (4. a 5. ročník)

Příloha č. 1

Škola	Plně organizovaná	Malotřídní škola
ZŠ Planá nad Lužnicí		
ZŠ a MŠ Košice		
ZŠ Sezimovo Ústí (Školní náměstí)		
ZŠ a MŠ Sezimovo Ústí (9. května)		
ZŠ a MŠ Tábor (Helsinská)		
ZŠ Tábor (Zborovská)		
ZŠ a MŠ Tábor (Mikuláše z Husi)		
ZŠ Soběslav (Tř. Dr. E. Beneše)		
ZŠ Veselí nad Lužnicí (Blatské sídliště)		
ZŠ Veselí nad Lužnicí (Čs. armády)		
ZŠ a MŠ L. Kuby, České Budějovice		
ZŠ T. G. Masaryka, Suchdol nad Lužnicí		
ZŠ Třeboň		
ZŠ a MŠ Želeč		
ZŠ a MŠ Brloh		
ZŠ Chyšky		
ZŠ a MŠ Křemže		
ZŠ Masarykova, Kdyně		
ZŠ a MŠ Benešova, Plzeň		
ZŠ a MŠ Jakubov		
ZŠ Strachotice		
ZŠ Jasanová, Brno		
ZŠ a MŠ Barrandov, Praha 5		
ZŠ a MŠ Slapy, Praha-západ		
ZŠ a MŠ Cerhenice		
ZŠ Čechtice		
ZŠ Benešov		
ZŠ a MŠ Klecany		
ZŠ Praha 4		
ZŠ Praha 9		
ZŠ Černošice		

Příloha č. 2

Dotazník pro učitele základní školy

Škola:

Vážená paní učitelko,

prosím Vás o doplnění tohoto dotazníku, který byl sestaven pro výzkumnou část diplomové práce. Poznatky z dotazníkového šetření poslouží ke zmapování současného stavu vzdělávání dětí s nadáním na základních školách. Dotazník je anonymní.

Děkuji za spolupráci.

Lucie Hovorková
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Instrukce

1. Údaje vyplňte podle vlastního uvážení.
2. U otázek, které nabízejí možnosti, zakroužkujte jednu z nich, popřípadě se můžete hlouběji vyjádřit na volné řádky.

---

1. Myslíte si, že je nadaným dětem věnována v současné době dostatečná pozornost?

a) ano

b) ne

.....
.....
.....

2. Využívá Vaše škola při práci s nadanými dětmi některý z těchto dvou přístupů?

a) ano (který?)

A) obohacování

B) akcelerace

b) ne

.....
.....
.....
3. Jakou formou organizujete jejich výuku?

- a) individuální
- b) hromadná
- c) skupinová
- d) jiná (jaká?)

.....
.....
.....
4. Co si myslíte, že je výhodou této formy?

.....
.....
.....
5. Které pomůcky a metody využíváte při práci s nadanými dětmi?

.....
.....
.....
6. Jak náročná je pro Vás práce s tímto dítětem?

.....
.....
.....
7. Jakým způsobem hodnotíte jeho školní práci?

- a) klasifikace
  - b) slovní hodnocení
  - c) kombinace obou způsobů
- .....
.....
.....

8. Nabízí Vaše škola pro nadané žáky nějaké mimoškolní aktivity?

a) ano (které?)

b) ne

.....
.....
.....

9. Jak přispívají rodiče nadaných dětí do jejich rozvoje a vzdělání?

.....
.....
.....

10. Byla jste vy sama proškolená pro práci s nadanými dětmi?

a) ano (jakým způsobem?)

b) ne

.....
.....
.....

Příloha č. 3

DOTAZNÍK PRO UČITELE ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Škola: .....

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

prosím Vás o doplnění tohoto dotazníku, který byl sestaven pro výzkumnou část diplomové práce. Poznatky z dotazníkového šetření poslouží ke zmapování současného stavu vzdělávání dětí s nadáním na základních školách. Dotazník je anonymní.

K upřesnění:

Nadání je charakterizováno jako souhrn specifických vloh, díky kterým je jedinec schopen podávat nadprůměrné výkony v určité oblasti tělesných nebo duševních činností. Může se jednat o oblast intelektu, kreativního a produktivního myšlení, vůdcovských schopností, vědeckých schopností a dalších.

Nadané dítě nemusí být úspěšné ve všech školních oblastech, jeho schopnosti mohou být nerovnoměrně rozloženy i rozvinuty, a to až do té míry, že může v jistých oblastech podávat i průměrné, či podprůměrné výkony. Nadané děti nejsou vždy bezproblémové, mohou být i sociálně nekonformní, tj. nejen vyrušují, ale vstupují do konfliktů s vrstevníky i autoritami a stávají se tak problémovými osobnostmi, žáky.

Typologie nadaných dětí:

Úspěšné nadané dítě

Je to dítě, které se velmi dobře učí, má samé jedničky, dovede jednat s dospělými, je poslušné a nemá žádné problémy chování.

Vysoce tvořivé nadané dítě

Takové dítě stále vymýšlí něco nového, experimentuje. Je pro něj obtížné přizpůsobit se pevnému školnímu systému. Opravuje dospělé, chce měnit školní pravidla, špatně se ovládá. Chování takových dětí bývá velmi konfliktní.

Nadané dítě maskující své schopnosti

Takové dítě obvykle schovává, maskuje své skutečné, často nadprůměrné schopnosti jen proto, aby bylo přijato ostatními spolužáky.

„Ztroskotané, odpadlé“ nadané dítě

Dítě tohoto typu stojí často v opozici, proti všem a všemu. Protestuje proti dospělým, rodičům i učitelům, kamarádům, sourozencům, proti celé společnosti. Je stále nespokojeno a dává to najevo.

Nadané dítě s určitou vývojovou poruchou (nejčastěji se specifickou vývojovou poruchou učení.)

Tyto děti bývají velmi nadané, ale jejich školní výsledky tomu zdaleka neodpovídají. Jejich školní zadání bývají často nedokončena, nejsou schopny pracovat pod časovým tlakem a bojí se jakéhokoliv selhání. Většinou jsou hodnoceny jako žáci s průměrnými schopnostmi.

Autonomní nadané dítě

Toto dítě bývá velmi nezávislé, vystačí si samo se sebou. Je schopno riskovat, má velmi pozitivní sebehodnocení a využívá školní vzdělávací systém tak, aby z něj sám měl co nejvíc užitku.

Děkuji za spolupráci.

Lucie Hovorková
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Instrukce

1. Údaje vyplňte podle vlastního uvážení.
2. U otázek, které nabízejí možnosti, zaškrtněte jednu z nich, popřípadě se můžete hlouběji vyjádřit na volné řádky.

1. Uved'te prosím Vaše pohlaví:

- Muž Žena

2. Doba Vaší pedagogické praxe:

- 1 – 5 let 10 – 20 let
 5 – 10 let 20 a více

3. Myslíte si, že je nadaným dětem věnována v současné době dostatečná pozornost?

- ano ne

4. Využívá Vaše škola při práci s nadanými dětmi některý z těchto dvou přístupů?

ano (který?)

a) obohacování

b) akcelerace

ne

.....
.....
.....

5. Jakou formou organizujete jejich výuku?

individuální

výuka ve dvojicích

hromadná

jiná (jaká?)

skupinová

6. Které pomůcky a metody využíváte při práci s nadanými dětmi?

.....
.....
.....

7. Jak náročná je pro Vás práce s tímto dítětem?

.....
.....
.....

8. Jakým způsobem hodnotíte jeho školní práci?

klasifikace

slovní hodnocení

kombinace obou způsobů

9. Jak nadaného žáka přijímají jeho spolužáci?

.....
.....
.....

10. Nabízí Vaše škola pro nadané žáky nějaké mimoškolní aktivity?

ano (které?)

ne

.....
.....
.....

11. Jak přispívají rodiče nadaných dětí do jejich rozvoje a vzdělání?

.....
.....
.....

12. Byla jste vy sama proškolená pro práci s nadanými dětmi?

ano (jakým způsobem?)

ne

.....
.....
.....

Příloha č. 4

PŘÍKLADY K PROCVIČENÍ:

1. Vložte chybějící písmena do nekompletních slov a vytvořte tím větu. Jako nápovědu máte jedno písmeno z hledaných slov.

V zimě napadlo mnoho s_____, mohli jsme stavět sněhuláky.

2. Vložte chybějící písmena do nekompletních slov a vytvořte tím větu. Jako nápovědu máte jedno písmeno z hledaných slov a možnosti řešení.

V tisku jsem si p_____ informaci, že zaměstnanci podniku mého strýce budou s_____.

- a) převzal – snídat
- b) pronajal – slavit
- c) použil – slepci
- d) přečetl – stávkovat
- e) potvrdil – schůzovat

3. Vložte chybějící slovo do nekompletní věty. Jako nápovědu máte uvedeny možnosti řešení.

Podrobná specifikace druhu práce podle předchozího bodu je obsažena v písemných i _____ instrukcích poskytnutých zaměstnavatelem.

- a) elektronických
- b) ústních
- c) přesných
- d) nejasných
- e) jasných

4. Vložte chybějící slova do nekompletních vět a vytvořte tím smysluplnou větu. Jako nápovědu máte uvedeny možnosti řešení.

Zaměstnavatel je povinen provádět srážky ze _____ zaměstnance v souladu s příslušnými právními _____.

- a) platu – doporučeními
- b) země – úpravami
- c) mzdy – zákony
- d) mzdy – novelami
- e) mzdy – předpisy

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 65)

Příloha č. 5

2. Doplňte tři písmena tak, aby vznikla podstatná jména v prvním pádě jednotného čísla.

SO - ...

MU - ...

BĚLO - ...

3. Doplňte tři písmena tak, aby vznikla podstatná jména v prvním pádě jednotného čísla.

P - ... - E

...

T - ... - A

4. Doplňte tři písmena tak, aby vznikla podstatná jména v prvním pádě jednotného čísla.

Ú - ...

DŮ - ... - A

PO - ... - A

5. Doplňte tři písmena tak, aby vznikla podstatná jména v prvním pádě jednotného čísla:

... - OBA

... - OD

S - ... - T

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 67)

Příloha č. 6

1. Vytvořte slovní řetěz mezi slovy PAST a SRST. Každé použité slovo musí být podstatné jméno v prvním pádě jednotného čísla.

PAST – _____ – SRST

2. Vytvořte slovní řetěz, kterým vznikne ze slova ŠÉM slovo ROK. Lze to dokázat i se třemi „mezislovy“. Každé použité slovo musí být podstatné jméno v prvním pádě jednotného čísla.

ŠÉM – _____ – _____ – _____ – ROK

3. Vytvořte slovní řetěz mezi slovy ŠOK a ÚLEK. Každé použité slovo musí být podstatné jméno v prvním pádě jednotného/množného čísla.

ŠOK – _____ – _____ – _____ – ÚLEK

4. Vytvořte slovní řetěz, kterým vznikne ze slova MÁG slovo BLB. Lze to dokázat i s pěti „mezislovy“. Každé použité slovo musí být podstatné jméno v prvním pádě jednotného/množného čísla.

MÁG – _____ – _____ – _____ – _____ – _____ – BLB

5. Vytvořte slovní řetěz, kterým vznikne ze slova TVAR slovo STOH. Lze to dokázat i se třemi „mezislovy“. Každé použité slovo musí být podstatné jméno v prvním pádě jednotného/množného čísla.

TVAR – _____ – _____ – _____ – STOH

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 69, 70)

Příloha č. 7

ROZVOJ LOGICKÉHO MYŠLENÍ

11. Vyberte, která z možností patří místo otazníku.

ist	jtu	kuv
dfh	egi	fhj
lpc	?	nre

A	B	C	D	E	F
hij	lok	nrf	jup	nod	mqd

12. Vyřešte tuto zeburu. Určete jména a příjmení pěti kamarádů, ve kterém patře bydlí, jejich oblíbený sport a školu, kterou navštěvují.

- Milovník hokeje bydlí v přízemí, letos maturoval.
- Ivan a Skála jsou spolužáci z gymnázia.
- Procházka hraje tenis a bydlí ve 2. patře. Pavel hraje fotbal.
- Skála bydlí v 1. patře, Koubek ve třetím.
- Jirka je přeborníkem v plavání a bydlí ve 4. patře.
- Martin a Zemek studují na průmyslovce.
- Jirka se šel podívat na utkání v hokeji, ve kterém hrál Dostál.
- Petr neumí hrát tenis.
- Martin má rád lyžování, ale občas si zajde s kamarádem z 1. patra na fotbal.

13. Vyřešte tuto zeburu. Odpovězte na tři otázky, které jsou uvedeny za následujícími fakty.

Ve sborovně svačí pět učitelů.
Učitelka Morávková, která učí tělocvik, svačí dia sušenky.
Tihlar učí český jazyk a nemá rád ani jablka, ani buchty.
Novák neučí matematiku ani dějepis a svačí chleba.
Jablka jí vyučující dějepis, není to však Vykoukal.
Sedláčková neučí matematiku.
Vykoukal nejí rohlík.

- Co učí Sedláčková?
- Kdo učí matematiku?
- Kdo svačí buchty?
- Kdo učí zeměpis?

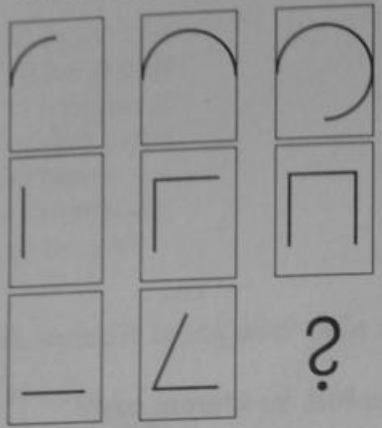
14. Následující hádanku dostal Bilbo od Gluma v knize *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Může být inspirací k dalšímu vymýšlení.

Kořeny má skryté v zemi,
vypíná se nad jedlemi,
stoupá pořád výš a výš,
ale růst ji nevidíš.

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 79)

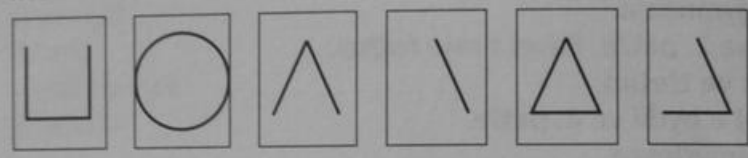
Příloha č. 8

15. Určete, která z možností patří na místo otazníku u obrázku č. 1:

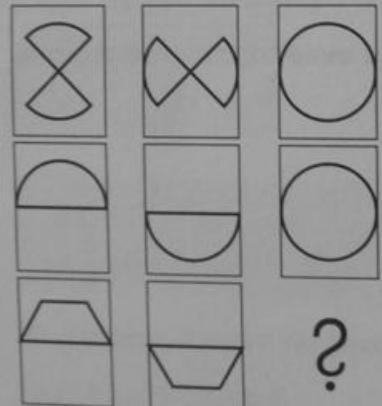
Obr. 1

Možnosti:

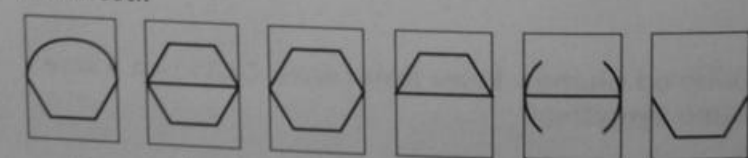
a b c d e f

16. Určete, která z možností patří na místo otazníku u obrázku č. 2:

Obr. 2

Možnosti:

a b c d e f

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 80)

Příloha č. 9

MATEMATIKA – NUM

5. Co patří místo otazníku?

2	4	1
6	12	3
18	?	9

A	B	C	D	E	F
41	30	36	12	21	42

6. Co patří místo otazníku?

41	4	1
58	5	8
18	?	8

A	B	C	D	E	F
1	30	9	12	2	4

7. Co patří místo otazníku?

41	4	18
A	C	F
40	?	12

A	B	C	D	E	F
12	3	1	12	2	4

8. Co patří místo otazníku?

40	4	10
54	9	6
18	?	3

A	B	C	D	E	F
1	30	9	6	2	4

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 85)

Příloha č. 10

3. Vyberte, co nejvíce nepatří mezi ostatní

- a) HTREABTTTTRRBJUKLO
- b) HTREABTTTTRRBJUKLO
- c) HTREABTTTTRRBJUKLO
- d) HTREABTTTTRRBJUKLO
- e) HTREABTTTTRRBJUKLO
- f) HTREABTTTRRBJUKLO
- g) HTREABTTTTRRBJUKLO
- h) HTREABTTTTRRBJUKLO

4. Všichni hruškouni jsou jablkouni. Všichni jablkouni jsou fazoláci. Někteří fazoláci jsou gumídci. Všichni popeláci jsou gumídci. Naše otázka zní, zda někteří popeláci jsou jablkouni.

- a) ano
- b) ne
- c) nelze rozhodnout

5. Jestliže jsem větší než Karel a ten je větší než Vláda a ten je menší než Jiří, je jisté, že jsem nejvyšší, pokud vím, že Petr, který je stejně velký jako já, je větší než Jiří?

6. Když vynásobím polovinu z poloviny 8 číslem větším než x , bude výsledek větší než polovina poloviny čísla y ?

7. Vyberte čísla stejná jako je číslo zadané – 666699996666999.

- a) 666699996666999
- b) 666699996666999
- c) 666999996666999
- d) 666699996666699
- e) 66669999666999
- f) 666699996666999
- g) 666699996666999

8. Která dvě seskupení znaků jsou shodná?

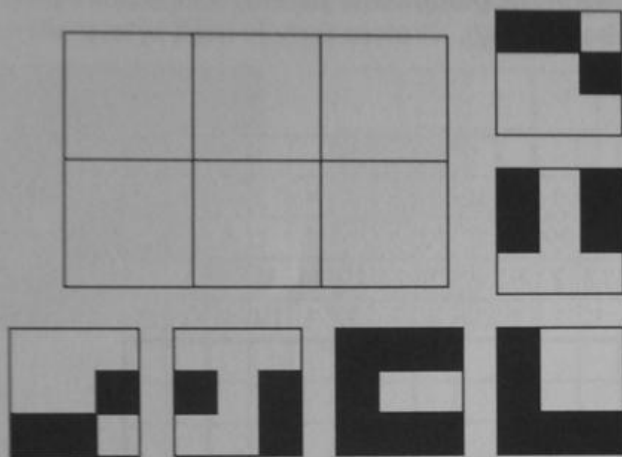
- a) 969966966669966
- b) 9699669966669966
- c) 96996699666669966
- d) 96996699666669966
- e) 969966996666966
- f) 9699669966669966
- g) 969966996669966
- h) 9699669966699666
- i) 9699669966669966

9. Stojíte před zrcadlem a zamáváte na svůj obraz. Obraz vám mává pravou rukou. Kterou rukou jste mávali?

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 93)

Příloha č. 11

8. Vložte-li těchto šest čtverců do připravené mřížky na obrázku č. 20, získáte dvě písmena. Která?

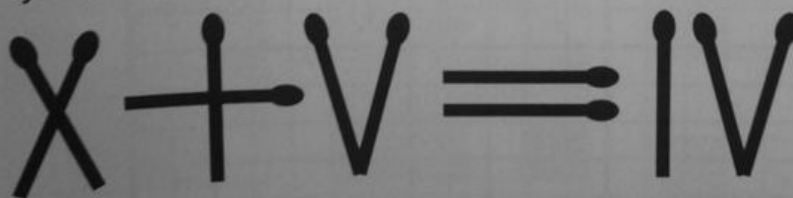
Obr. 20

9. Kterou číslici nebo které písmeno složíte z těchto dílků na obrázku č. 21?

Obr. 21

10. V rovnici na obrázku č. 22 přemístěte jednu zápalku tak, aby uvedená rovnost byla správná.

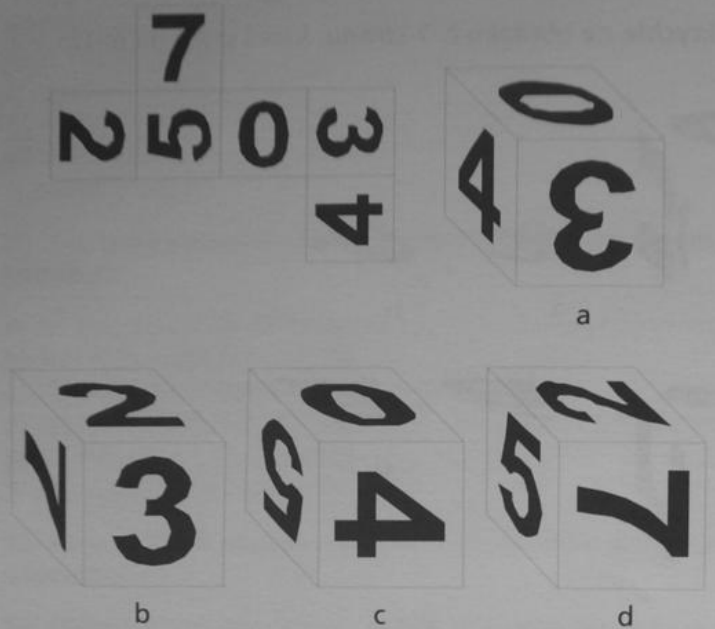

Obr. 22

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 100)

Příloha č. 12

4. Hledejte krychli, kterou nelze složit ze zadané sítě krychle na obrázku č. 10,

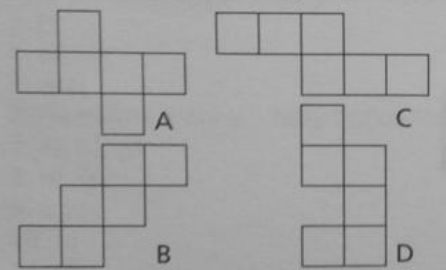
Obr. 10

5. Co doplníte místo otazníku na obrázku č. 11?

Obr. 11

6. Která z možností nepatří mezi ostatní na obrázku č. 12?

Zdroj: (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 96)

Příloha č. 13

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

ZÁKLADNÍ ŠKOLA
Planá nad Lužnicí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Český jazyk: Vyjmenovaná slova

Zdroj: KOSOVÁ J., BABUŠOVÁ G. Český jazyk pro 4. ročník základní školy, pracovní sešit 1. 1. vyd. Plzeň: Fraus, s. 9, ISBN 978-807238-935-5

1 Vypiš z řady vyjmenovaných slov:

● po **b**: vlastní jméno. _____

Co toto jméno označuje? _____

Vyjmenované slovo rozděl na slabiky a zapiš je. Mezi slabikami napiš pomlčky.

_____

● po **m**: podstatné jméno, které má pouze tvar jednotného čísla. _____

Napiš alespoň jedno slovo příbuzné s tímto slovem _____ .

2 Vyber z řady vyjmenovaných slov:

● po **l**: název budovy. _____

Doplň slovo do věty ve správném tvaru, urči jeho pád, číslo a rod (životnost).

Nad _____ vyšel měsíc.

_____

● po **p**: názvy živočichů. Napiš je ve tvaru 7. pádu množného čísla.

_____

● po **s**: slova, která by mohla být příjmení. Zapiš je tak.

_____

● po **z**: vlastní jméno a napiš další vlastní jméno začínající stejným písmenem.

_____

3 Z řady vyjmenovaných slov po **v** vyber prvních pět slov a seřaď je podle abecedy.

_____

_____

S jedním ze slov utvoř větu.

_____

Zdroj: (<http://exported.zsplana.cz/nadani-zaci-materialy/>)

Příloha č. 14

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

ZÁKLADNÍ ŠKOLA
Planá nad Lužnicí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vypracovala V. Švecová

1. Přečti si pozorně zadání. Příklady vypočítej a podle obrázků v řádkách a sloupcích doplň výsledky do tabulky.

Vyplň tabulku. Vybarvi políčka s výsledky:

< 10 žlutě, > 10 červeně, = 10 modře

				
			15	
				
				
				

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

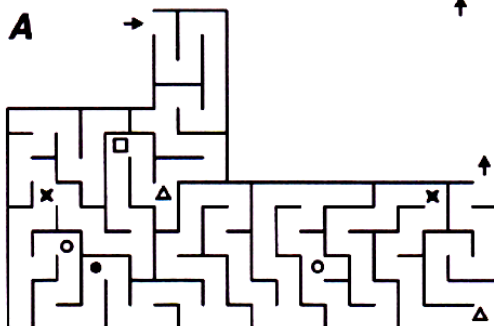
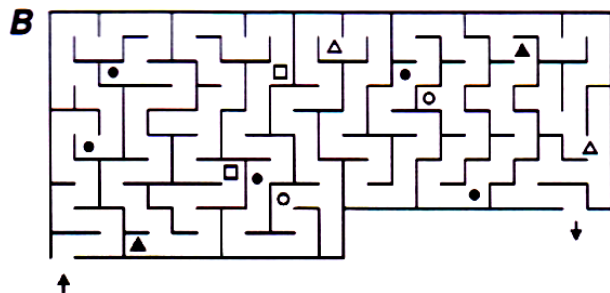
ZÁKLADNÍ ŠKOLA
Planá nad Lužnicí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

  $12 + 3 = 15$	 $5 + 4 = \underline{\quad}$
  $15 - 2 = \underline{\quad}$	 $9 - 2 = \underline{\quad}$
  $10 - 10 = \underline{\quad}$	 $6 + 3 = \underline{\quad}$
  $20 - 9 = \underline{\quad}$	 $8 - 1 = \underline{\quad}$
  $17 - 3 = \underline{\quad}$	 $8 - 6 = \underline{\quad}$
  $11 + 8 = \underline{\quad}$	 $9 - 5 = \underline{\quad}$
  $10 - 3 = \underline{\quad}$	 $4 + 4 = \underline{\quad}$
  $10 - 1 = \underline{\quad}$	 $14 + 6 = \underline{\quad}$

2. Bludiště

Nezabloudíš?
Co potkáš cestou?

Seřaď obrázky tak, jak je postupně potkááš cestou bludištěm.

A: _____

B: _____

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

ZÁKLADNÍ ŠKOLA
Planá nad Lužnicí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Pozorně čti pokyny, postupně vybarvuj domečky podle zadání. (Domečky mají jedno, dvě, tři a čtyři okna, mohou mít i dveře směrem k nám.)

Domek č. 2 má zelenou střechu.

Domek se šedou střechou nestojí vedle domku se zelenou střechou.

Domek s červenou střechou stojí na kraji naší ulice.

Dům s hnědou střechou má čtyři okna.

Dům, který má jedno okno a jedny dveře (směrem k nám)

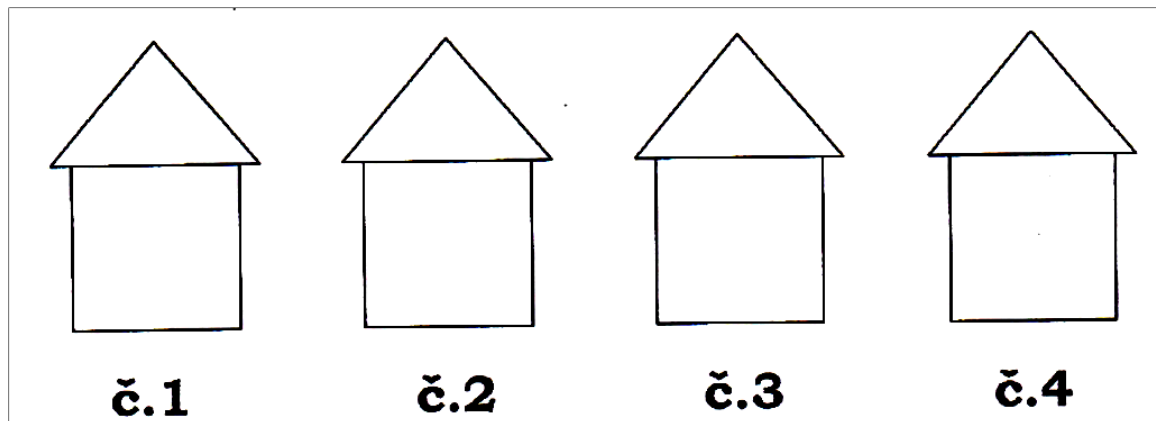
stojí mezi dvěma domy.

Poslední dům v řadě má oranžovou omítku a nemá dvě okna.

Dům, kterému vidíme dveře, má bílou omítku.

Růžovou omítku má domek, který stojí vedle domku se třemi okny.

Zbývající dům má žlutou omítku.

Zdroj: FIALOVÁ, D., KASLOVÁ, M., DOSTÁLOVÁ, J., NOVOTNÁ, S. Barevná matematika pro prvňáčky, vydalo nakladatelství SPN, akciová spol., PRAHA 1999, str. 52, ISBN 80-7235-070-6

PhDr. ŠAROUNOVÁ, A. Skládanky, bludiště a další hry s čísly, vydalo nakladatelství Prometheus, spol. s r.o., 2006, str.2, ISBN 80-7196-339-9

Zdroj: (<http://exported.zsplana.cz/nadani-zaci-materialy/1.%20rocnik/>)

Příloha č. 15

Člověk a jeho svět

Téma: Evropská města

Knihy: Evropa – sešitový atlas pro základní školy a víceletá gymnázia, Kartografie PRAHA, a. s., 1. vydání, 2006

Internetový odkaz:

Zdroj: http://www.sborovna.cz/kniznica.php?action=show_version&id=56788

Přiřad' jména hlavních měst (Rakousko, Itálie, Slovensko, Španělsko, Řecko, Francie) k popisům:

Leží na obou březích řeky Dunaje nedaleko soutoku s řekou Moravou. Nejstarší název města má název Wratislaburgium (Vratislavův hrad). Znak dal městu roku 1436 Zikmund Lucemburský. Dominantou města je hrad, symbol národní státnosti a národní kulturní památka země. Druhou dominantou je zřícenina hradu Děvín (původní římská pevnost - kdysi dávno, po Keltech, přišli na toto území Římané a založili si zde vojenský tábor).

Leží na soutoku říčky Wien s Dunajem. Jméno města pochází zřejmě z keltského jazyka – vedlis, což znamená lesní nebo dravý potok. Latinská podoba Vindobona zřejmě také pochází z keltského vindos - bílý. Město vzniklo na bývalé keltské osadě díky Římanům - postavili zde vojenský tábor. Když jej ale opustili, město zničil požár a zůstaly jen osady. Dnešním centrem města je náměstí Stephanplatz. Plánek města připomíná hvězdicí. Město má mnoho parků - největším je Prátr známý zábavním areálem.

Město leží v Nové Kastilii. Protéká jím řeka Manzanares. Počasí je často charakterizováno jako „tři měsíce zimy a devět měsíců žhavého pekla.“ Název je zřejmě odvozen od arabského slova „madarat“ (město) nebo románského slova „maderita“ (lesní porost). Na území města se našly památky z období doby kamenné. V centru města leží tři náměstí - Puerta del Sol, Plaza Mayor a Plaze de Espana.

Město leží na březích řeky Tibery. Je jediným městem, v jehož hranicích leží samostatný městský stát - Vatikán. Jméno města se odvozuje od názvu Rumon nebo Ruma, což údajně bylo nejstarší jméno řeky Tibery. Jiná verze připisuje název legendárnímu zakladateli Romulovi (Romulus a Remus – chlapci, jež vychovala vlčice). Město patří k nejstarším městům světa. Můžeme v něm najít rozmanité památky - Forum Romanum, Koloseum, Panteon či Španělské schody.

Leží na řekách Kéřifos a Ilissos. Jméno je odvozeno podle jedné bohyně (kdybych jej napsala, bylo by to příliš jednoduché. První osídlení města je již z doby kamenné. Ve městě převládá modrá a bílá barva (modrá nebe a moře, bílá budovy - hlavním stavebním materiálem je zde totiž bílý a fialový mramor). Dominantou je pahorek Akropole s Parthenonem, chrámkem bohyně Niké či Propylaje (nápověda jako hrom - staré báje a pověsti - Zeus a Prométheus a další...)

Leží na řece Seině. Název města pochází od původních obyvatel, keltského kmene Parisiů. V historii je s městem spjato se jménem Napoleona Bonaparte, slavného vojevůdce a císaře. Jádrem města tvoří ostrov Cité. Ulice nesou názvy „boulevard“ (bulváry). Významnou památkou je katedrála Notre-Dame či muzeum Louvre, symbolem je však 307 m vysoká věž. Město je také centrem umělců všech oborů.

Otázky k textu:

Na soutoku kterých řek leží Vídeň?

Které město leží na řece Tibeře?

Co znamená slovo Wratislaburgium?

Jak se jmenoval císař a vojevůdce, který pobýval v Paříži?

Které dvě barvy jsou spojeny s Athénami?

Ve kterém hlavním městě je počasí charakterizováno jako tři měsíce zimy a devět měsíců žhavého pekla?

Co připomíná plánec města Vídeň?

Kolik metrů měří Eiffelova věž?

Kdo dal znak městu Bratislava?

Které město leží poblíž soutoku Dunaje s Moravou?

Jaký název nesou ulice v Paříži?

Které město leží na řekách Kéifisos a Ilissos?

V centru kterého města leží tři náměstí - Puerta del Sol, Plaza Mayor a Plaze de Espana?

Ve kterém městě můžeme najít památky jako Forum romanum, Koloseum, Panteon či Španělské schody?

Které město leží na Seině a název je odvozen od keltského kmene?

Ve kterém městě je známý Prátr - zábavní park s mnoha atrakcemi?

Jak se jmenuje městský stát ležící v jednom z hlavních měst?

Které zvíře mělo dle pověsti vychovat Romula a Rema, zakladatele Říma?

Zdroj: (<http://exported.zsplana.cz/nadani-zaci-materialy/4.%20a%205.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk/>)